

**M. Arszyński, J. Lehmann, M.
Zdzitowiecka, Z. Medwecka, J.
Bułakowska, A. Mazurkiewicz**

**Przegląd zagranicznych czasopism
konserwatorskich**

Ochrona Zabytków 17/4 (67), 66-84

1964

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD ZAGRANICZNYCH CZASOPISM KONSERWATORSKICH

MŰEMLÉKVÉDELEM. Wyd. A Magyar Epitőművészek Szövetsége Műemléki Bizottsága, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Művészeti Országos Választmánya és az Országos Műemléki Felügyelőség, Budapest. Kwartalnik.

Rocznik VI (1962).

Zeszyt 1, stron 64, ilustracje.

J. Sedlmayr, *A nagyvázsonyi szent István templom helyreállítása (Rekonstrukcja kościoła św. Stefana w Nagyvázsony)*, s. 1—7, 6 il., str. w jęz. francuskim. Opis przebiegu rekonstrukcji zabytkowego kościoła z XV w. W wyniku prac odkrywkowych związanych z rekonstrukcją stwierdzono, że kościół pochodzi z XIII lub XIV w. a w XV w. został jedynie przebudowany. W trakcie rekonstrukcji zachowano średniowieczny i barokowy charakter zabytku. Wzmocniono konstrukcję wieży, oraz obniżono teren wokół kościoła w celu uniknięcia wilgoci.

A Műemléki Albizottságok Országos értekezlete (Krajowa Konferencja Podkomisji Zabytków), s. 8—25, str. w jęz. francuskim. Sprawozdanie z obrad Krajowej Konferencji Podkomisji Zabytków, która odbyła się w dn. 28—30 XI.1961 r. w Budapeszcie, w siedzibie Krajowej Rady Patriotycznego Frontu Ludowego. Przemówienie inauguracyjne wygłosił wiceminister dr. János Szabó, mówiąc o polityce ochrony zabytków prowadzonej przez partię i rząd oraz o nakładach finansowych. Pozostałe wypowiedzi dotyczyły: oceny pracy podkomisji zabytków, zadań stojących przed podkomisjami oraz zadań podkomisji w dziedzinie ochrony zabytków architektury ludowej. Podsumowania obrad dokonał Dezső Dercsényi.

J.-né Szirmai, *Levél a szerkesztőhöz a vari építkezésekről (List do redaktora w sprawie zabudowy w dzielnicy zamkowej)*, s. 26—31, 2 il., str. w jęz. francuskim, Autorka polemizuje z Péterem Nagybakay, którego list opublikowany w 2 numerze IV rocznika Műemlékvédelem zapoczątkował dyskusję na łamach tego pisma. Szirmai ostro sprzeciwia się, powołując się na opinię szerokich warstw społeczeństwa, wprowadzaniu nowoczesnego budownictwa do dzielnicy zamkowej. Krytykuje nowe budynki, które psują ogólny wygląd całej dzielnicy. W argumentacji jako przykład stawia Warszawę i jej troskliwie odbudowane Stare Miasto. (Redakcja nie

zgadza się z autorką listu zarzucając jej pomieszenie pojęć i napastliwy ton wypowiedzi.)

T. Dragonits, *Szubjektív hang a „Várnegyed-vitához” (Subiektywny głos w dyskusji na temat dzielnicy zamkowej)*, s. 32—41, 10 il., str. w jęz. francuskim. Artykuł Dragonitsa stanowi wyczerpującą odpowiedź na zagadnienia poruszone w liście J. Szirmai. Autor nie zgadza się ze stanowiskiem zajęтым przez autorkę listu. Przeprowadza szczegółową analizę nowych budynków, wzniesionych w tej dzielnicy, podkreślając jej obecny barokowy charakter.

Informator

Krótkie wiadomości

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech i na świecie. s. 42—45, 7 il., str. w jęz. francuskim.

Recenzje

Mi ez? (Co to jest?), Budapest 1961, (L. G.) s. 46, 1 il.

Z. Nagy, *Vedres István művészi munkássága, 1765—1830 (Dorobek artystyczny Istvána Vedresa 1765—1830)*, 6 zeszyt z serii wydawniczej A Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára, (B. P.), s. 46.

Gy. Gerő, *Pécs török műemlékei (Zabytki tureckie Pécsu)*, 1960, seria pt. Műemlékeink (J. Molnár), s. 46—47, 1 il.

E. Lócsy, *A budovari Hess András tér (Plac Hess Andrása w dzielnicy zamkowej)*, Budapest 1961, (I. Cságány), s. 47—48.

Miskolc városrendezési kérdései (Zagadnienia urbanistyczne Miskolca), (zebrany materiał ankiety przeprowadzonej w dniach 29—30 XI.1957 r. na temat zagadnień urbanistycznych miasta Miskolc), (B. P.), s. 48—49.

J. Kismarthy-Lechner, *Lechner Ödön (Odön Lechner)*, Budapest 1961, (L. Bor-sos), s. 49—50.

V. V. Kosztocskín, *A novgorodi és pszkovi védelmi berendezések falainak vakolásáról és meszeléséről*, Moskwa 1959, (L. Gerő), s. 50—52.

„Das Werk” zeszyt 12 (1959), omówienie artykułu w piśmie szwajcarskim na temat nadzwyczajnej konferencji Międzynarodo-

dowego Związku Historyków Sztuki w Brazylii, (L. G.), s. 52—53.

F. Eppel, *Ein Fellner und Helmer-Bau in Wien III*, „Österreichische Zeitschrift für Kunst u. Denkmalpflege”, 1959, zeszyt 3—4, (L. G.), s. 53—54.

E. de Maré, *Photography and Architecture*, Londyn 1961, (L. G.), s. 54, 2 il.

E. Beazley, *Design and Detail of the Space between Buildings*, Londyn 1960, (L. Gerő), s. 54—56, 2 il.

Studies in Architectural History, (Wyd. William A. Singleton, York Inst. of Arch. Study, I tom 1954, s. 184), (L. Gerő), s. 56—60, 4 il.

Gilsenbach, U. Reimar-Zieliński, *Von Dömen, Mühlen und goldenen Reitern*, Drezno 1955, (L. Gerő), s. 60 — 3 okł., 3 il.

L. H. Morgan, *Az ősi társadalom (Pierwotne społeczeństwo)*, Budapest 1961, (L. G.), s. 3 okł.

Zeszyt 2, stron 64, ilustracje.

K. Ferenczy, *Beszámoló a diósgyőri vár helyreállítási munkáiról (Sprawozdanie z prac rekonstrukcyjnych zamku Diósgyőr)*, s. 65—77, 25 il., str. w jęz. francuskim. Autor na wstępie opisuje historię zamku z XIV w. w Diósgyőr, a następnie zdaje sprawozdanie z przebiegu prac nad rekonstrukcją ruin zamku. W latach 1953—1955 prace te miały charakter przygotowawczy, odkrywkowy, następnie jednak zaczęły przybierać na sile. Rekonstruowano południowo-wschodnią wieżę, a następnie rozpoczęto rekonstrukcję północno-wschodniej i północno-zachodniej wieży oraz barbakanów. W dalszej części artykułu K. Ferenczy pisze o perspektywicznych planach rekonstrukcji zamku, podając ich rozmaite warianty.

B. Péczely, *A Magyar Epitőművészek Szövetsége kibővített vezetőségi ülésének jegyzőkönyve (Protokół z rozszerzonego posiedzenia zarządu Związku Architektów Węgierskich)*, s. 78—89, str. w jęz. francuskim. Celem rozszerzonego posiedzenia zarządu Zw. Architektów Węgierskich, które miało miejsce w Eger w dniach 31.V.—1.VI.1961 r. było omówienie ważniejszych problemów budowlanych historycznego centrum miasta Eger. Posiedzenie otworzył przewodniczący związku Máté Major, a następnie Pál Granasztói wygłosił odczyt, po czym odbyła się

dyskusja w której zabrali głos członkowie zarządu oraz miejscowi architekci.

B. P., *A városépítési tervező vállalat tanulmánya Eger város szerkezetének és utcahálózatának történeti alakulásáról (Studium historycznego kształtowania się układu miasta Eger i jego sieci ulic opracowane przez Miejskie Budowlane Przedsiębiorstwo Projektowe)*, s. 89—92, 1 il. Autor na podstawie najstarszych zachowanych planów (z XVIII w.) miasta Eger porównuje obecny układ miasta i sieć ulic z dawnym stanem. Po szczegółowej analizie ulic, placów oraz poszczególnych zabudowań, dochodzi do wniosku, że w zasadzie cały układ śródmieścia Egeru zachował charakter założenia średniowiecznego.

T. Fátay, *Győr történelmi városmája (Historyczne centrum Győr)*, s. 93—97, 5 il., str. w jęz. francuskim. Na wstępie autor stwierdza, że Győr należy do rzędu tych niewielu starych miast węgierskich, których gospodarze i społeczne znaczenie obecnie nie tylko, że nie zmniejszyło się, lecz nawet wzrosło. W związku z rozwojem miasta i wzmocnionym ruchem ulicznym, wylania się problem jego historycznego centrum, które nie jest w stanie sprostać tym zwiększonym zadaniom. Autor relacjonuje przebieg prac nad przystosowaniem historycznego centrum do spełniania wymogów współczesnego życia, przy jednoczesnym zachowaniu jego historycznego, zabytkowego wyglądu i charakteru.

M. Kubinsky, *Sopron műemlékváros (Sopron miasto zabytków)*, s. 98—102, 7 il., str. w jęz. francuskim. Sopron, kwitujący niegdyś ośrodek handlowy, począwszy od końca XIX w. zaczyna zwalniać tempo rozwoju. W związku ze zmianami terytorialnymi i administracyjnymi, jakie nastąpiły po I wojnie światowej, całkowicie zmienia się jego rola i charakter. Pomimo, że i obecnie miasto posiada rozwinięty przemysł, przybrało ono jednak charakter wczasowy i zabytkowy. Autor analizuje przeprowadzone dotychczas prace nad porządkowaniem i restaurowaniem miasta. Zwraca uwagę na przeprowadzone prace odkrywkowe w wyniku których zrekonstruowano i odbudowano wiele obiektów zabytkowych. Podkreśla konieczność zabudowania pustych miejsc po zniszczonych domach, ponieważ dopiero wówczas centrum nabierze zwartej, jednolitego charakteru, oraz domaga się stosowania kolorowych tynków w celu ożywienia wyglądu miasta. W zakończeniu wspomina o nowym planie urbanistycznym, który przewiduje przeniesienie znajdujących się w śródmieściu zakładów przemysłowych poza miasto.

K. Pereházy, *Cégékről (O sztyldach)*, s. 103—107, 13 il., str. w jęz. francuskim. Autor zapoznaje z historią rozpowszechnienia sztyldów na Węgrzech. Wspomina, że malowaniem sztyldów zajmowali się również znani malarze węgierscy. Sztyldy z kutego żelaza szczególnie rozpowszechniły się na Węgrzech w XVIII—XIX w. W połowie XX w. sztyldy w większości zanikły, niewiele muzeów może się poszczycić ich posiadaniem. Obecnie w starych dzielnicach miast istnieje tendencja do przywracania sztyldów opartych na dawnych wzorach.

A. Balogh, *A „Magyar Verszália” építője (Budowniczy „Węgierskiego Wersalu”)*,

s. 108—111, 4 il., str. w jęz. francuskim. Autor zajmuje się historią powstania pałacu książąt Eszterházych w Fertőd, wskazując na osobę głównego inicjatora i twórcę przebudowy dawnego pałacyku myśliwskiego na węgierski Wersal — księcia Miklósa Fényesa Eszterházy (połowa XVIII w.

J. Tóth, *Népi építőmesterek nyomában. I (Na tropie mistrzów budownictwa ludowego. I)*, s. 112—113, 4 il., str. w jęz. francuskim. Autor zajmuje się budownictwem ludowym, podaje opis 3 domów wiejskich, charakterystycznych dla budownictwa ludowego, dzieł nieznanego twórcy odkrytych w małej wiosce w okolicy Szombathely. Przeprowadza dokładną analizę budowy i dekoracji tych domów.

Poradnik praktyczny

J. Kostka, *A vakolat és annak képzőművészeti jellege a középkorban (Tynk w średniowieczu i jego charakter artystyczny)*, s. 114—119, 7 il., str. w jęz. francuskim. Autor, kierownik czeskosłowackiego Biura Ochrony Zabytków zajmuje się mało dotychczas opracowanym zagadnieniem artystycznych tynków średniowiecznych. Podkreśla on niedocenienie roli zachowanych na średniowiecznych zabytkach starych tynków, które często w trakcie prac konserwatorskich bywają usuwane, przez co zbytek traci swój właściwy charakter. Następnie zajmuje się historią powstania i stosowania tynków oraz ich technologią.

Informator

Krótkie wiadomości

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech i na świecie, s. 120—123, 6 il., str. w jęz. francuskim. Do ważniejszych należą: *A pannonholmi főapátság... (Opactwo w Pannonhalom) i Helyreállítás alatt a volt egeri irlalmas kórház ebédlőjének festményei és egyéb berendezési tárgyai (Restauracja obrazów i urządzeń jadalni starego szpitala w Eger)*. H. Nadler, *Történelmi városok fenntartásának kérdései (Zagadnienia związane z zachowaniem miast historycznych)*. Odczyt dyrektora Biura Zabytków w Dreźnie (Z. G.), s. 124—128, 5 il., str. w jęz. francuskim.

Recenzje

M. Horter i towarzysze, *Budapest műemlékei, II (Zabytki Budapesztu, II, seria „Magyarország műemléki topográfija” (Topografia zabytków na Węgrzech)*, Budapeszt 1962 (L. G.), s. 128.

B. Little, *The Story of Bath, its Life and its Buildings*, Bristol 1961, (L. G.), s. 128.

D. Menclová, *Vliv husitských válek na pozdní gotickou fortifikační architekturu, „Umeni” IX (1961)*, s. 433—471, (L. Gerő) s. 3 okł.

Przegląd prasy

Die presse (9.VI.1961), (L. G.) s. 3 okł.

Iraq Times (4.VII.1961) (L. G.) s. 3 okł.

Zeszyt 3, stron 63, ilustracje.

L. Virág, *Beszámoló jelentés az Országos Műemléki Felügyelőség 1961. évi munkájáról (Sprawozdanie z działalności Krajowego Inspektoratu Zabytków w 1961 r.)*,

s. 129—135, 5 il., str. w jęz. francuskim. Autor szczegółowo relacjonuje przebieg prac Inspektoratu w 1961 r. Pisze o zakończonych pracach konserwatorskich i o rozpoczęciu nowych, o spisie zabytków, ich opracowaniu i ocenie oraz badaniu i rejestrowaniu zabytków przemysłu ludowego. Wspomina również o opracowaniu projektu planu pięcioletniego, w skali krajowej, odnośnie restauracji zabytkowych domów mieszkalnych.

K. Kozák, *A Lovászpataoi evangélikus templom helyreállítása (Restauracja kościoła ewangelickiego w Lovászpataoi)*, s. 136—140, 6 il., str. w jęz. francuskim. Artykuł podaje dokładny przebieg prac konserwatorskich przy wiejskim kościele ewangelickim w Lovászpataoi. W trakcie prowadzonych badań odkryto wiele nieznanych fragmentów m. in. w stylu romańskim, które niezbitcie świadczą iż część kościoła powstała już w XIII w. W dalszym ciągu artykułu autor kreśli historię kościoła na przestrzeni wieków.

L. Agostházi, M. Krámer Gerőné, *Vaja, Vaykastély helyreállítása (Restauracja pałacu Vayów w Vaja)*, s. 141—146, 6 il., str. w jęz. francuskim. Historia rodziny Vayów i ich siedziby, pałacu w Vaja. Szczegółowy opis pałacu i prowadzonych na jego terenie prac badawczych oraz konserwatorskich. Główna bryła pałacu w obecnej formie pochodzi z XVI w., lecz natrafiono na pewne ślady świadczące, że południowa część pochodzi ze średniowiecza. Istnieje przypuszczenie, że pałac był pierwotnie twierdzą obronną.

S. Soproni, *A műemlékvédelem helyzete Szentendrén (Sytuacja związana z ochroną zabytków w Szentendren)*, s. 147—151, 8 il., str. w jęz. francuskim. Krótka charakterystyka malowniczo położonego miasteczka Szentendren, znajdującego się w odległości 20 km. od Budapesztu. Duża ilość zabytków, głównie z XVIII w. Autor podaje szczegółowy opis prac związanych z odrestaurowaniem zabytków i ogólnym uporządkowaniem wyglądu miasteczka.

I. Imrényi, *A „Ruszwurm” ház és cukrászda helyreállítása (Odrestaurowanie domu i cukierni „Ruszwurm”)*, s. 152—155, 5 il., str. w jęz. francuskim. Szczegółowy opis odbudowy i rekonstrukcji znanego w całym kraju, domu i cukierni „Ruszwurm”, w dzielnicy zamkowej w Budapeszcie. Budynek pochodzi z początków XIV w.

H. Nadler, *Történelmi park — és kertrendezések műemlékvédelme (Ochrona historycznych parków i ogrodów)*, s. 156—165, 9 il., str. w jęz. francuskim. Odczyt dyrektora Biura Zabytków w Dreźnie, dr. Hansa Nadlera, wygłoszony w siedzibie węgierskiego Krajowego Inspektoratu Zabytków. W myśl wydanej w NRD ustawy z 26.VI.1962 r. regulującej działalność związaną z ochroną zabytków ochronie podlega również historyczne otoczenie zabytków, a zatem także stare parki i ogrody. Sposoby i przebieg ochrony historycznych parków i ogrodów na terenie NRD.

J. Tóth, *Népi építőmesterek nyomában. II (Na tropie mistrzów budownictwa ludowego) (Nyugatdunántuli festett faormu házak) (Domy o malowanym frontonie drewnianym na zachodnim Dunántulu)*, s. 166—169, 5 il., str. w jęz. francuskim. Autor opisuje szereg wiejskich budynków na terenie za-

chodniego Dunántulu, których fronton z desek zdobily kolorowe malowidła. Autor w opisie swym sięga wprawdzie czasów przedwojennych, omawiając swoje ówczesne odkrycia, lecz nawiązuje również do stanu obecnego, podając wiadomości o zniszczeniu niektórych obiektów w czasie wojny.

Poradnik praktyczny

K. Perczel, *Az Eptésügyi Minisztérium 1960. nov. 1-én kelt rendelete a „Müemléki-épitmények helyreállításával kapcsolatos egyes rendelkezésekről” (Ustawa Ministerstwa Budownictwa z dn. 1 listopada 1960 r. w sprawie rozporządzeń szczegółowych, związanych z odbudową budowli zabytkowych)*, s. 170—171, str. w jęz. francuskim. Ustawa zapoznaje z podstawowymi zasadami ochrony zabytków, podaje wytyczne związane z planowaniem i przeprowadzaniem prac konserwatorskich, oraz wszelkie związane z tym przepisy.

B. Darnay (Darnay), *Érdekes régi tervrajz Csobánc váráról (Ciekawy stary plan zamku Csobánc)*, s. 171, 3 il. Autor opisuje znaleziony w Państwowym Archiwum stary plan zamku Csobánc. Zamek Csobánc z którego zachowały się jedynie ruiny, należy do najładniej położonych zamków w okolicy Balatonu.

Informator

Nekrologia

dr. Kálmán Lux (zm. XII.1961), wspomnienie pośmiertne, (O. Dümmerling), s. 172—173.

Krótkie wiadomości

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech i na świecie, s. 173—179, 8 il., str. w jęz. francuskim. Do ważniejszych należą: *A magyar műemlekiügy... (Włączenie się Ministerstwa Kultury i Oświaty do prac związanych z ochroną zabytków)*, s. 173, oraz *„Tabántól a Vizvárosig” („Od Tában do Vizváros”)*, K. Perekházy, s. 178—179.

Nasi czytelnicy piszą

T. Spirk, *Válasz egy javaslatra: mely az „Albizottság országos értekezletein” hazgott el.* s. 179.

Recenzje

„Schöner Wohnen” 1961, zeszyt II, (K. Keve), s. 180.

Kölni műemlékek pusztulása és újjáépítése (Zniszczenie i odbudowa zabytków Kolonii), „Architettura Cantiere” 1958, zeszyt 19, (B. P.), s. 180—181.

J. Rados, *Magyar építészettörténet (Historia architektury węgierskiej)*, Budapeszt 1961, (L. Gerő), s. 181—182.

A. Kampis, *Trencsén megye tizenhét vára (17 zamków Komitatu Trencsén)*, Budapeszt 1961, (L. G.), s. 182—183.

T. Koppányi, P. Péczely, K. Sági, *Keszthely*, Budapeszt 1962, (L. Gerő), s. 183
A. Jursa, *A szlovákiai városi műemlékrezervatóriumok kérdéseihez (Do zagadnienia zachowania miejskich zabytków Słowacji)*, „Vlastivedny” 1961, zeszyt 4, s. 156—159, (L. G.), s. 183.

E. Lócsy, *Megjegyzések egy könyvismertetéshez (uwagi odnośnie pewnej recenzji)*, s. 183—186, 2 il.

„Pamjatniki Kultury”, Moskwa 1961, zeszyt 3, (L. Gerő), s. 186—190, 1 il.

G. F. Chadwick, *The Works of Sir Joseph Paxton 1803—1865*, Londyn 1961, (L. Gerő), s. 190—191.

„Baumeister” 1959, zeszyt 4, (L. G.), s. 192.

Przekłady w bibliotece Krajowego Inspektoratu Zabytków.

E. Balás, *Sokszögű pájták keletkezése és fejlődése (Powstanie i rozwój stodoł wielobocznych)*, „Ceskoslovenská Etnografie” 1961, zeszyt 3, s. 301—309 (I. Tombor Rozványiné), s. 192.

A. Deroko, *Bodin székhelyen* (I. Tombor Rozványiné), s. 3 okł.

Zeszyt 4, stron 63, ilustracje

M. Zádár, *Beszámoló a Fővárosi Műemlék Felügyelőség 1961 évben végzett munkáiról (Sprawozdanie z prac wykonanych przez Stołeczny Inspektorat Zabytków w 1961 r.)*, s. 193—205, 15 il., str. w jęz. francuskim.

W części I sprawozdania autor porusza zagadnienia organizacyjne Stołecznego Inspektoratu Zabytków, zakres jego działalności i uprawnień, oraz kwestie zasadnicze, wyłaniające się w związku z prowadzonymi pracami, a także sprawy kredytów. W II części omawia prace konserwatorskie wykonane w 1961 r. z kredytów Komitetu Wykonawczego Stołecznej Rady. W III i IV części autor pisze o działalności opiniodawczej, udzielaniu zezwoleń na przeprowadzanie pewnych prac oraz o działalności naukowej Stołecznego Inspektoratu.

Gy. Hajnóczy, A. H. Vladár, *Aquincum polgárváros műemléki helyreállításának távlati terve (Perspektywiczny plan restauracji zabytków rzymskiego miasta Aquincum)*, s. 206—211, 4 il., str. w jęz. francuskim. Na wstępie autorzy piszą o błędach, jakie popełniono w czasie prac odkrywkowych i rekonstrukcyjnych na terenie ruin dawnego miasta rzymskiego Aquincum. W dalszym ciągu zapoznają z perspektywicznym planem uporządkowania całego obiektu, przewidującym rozwiązanie trzech zakresów zadań: uporządkowanie terenu, klasyfikacja budynków z konserwatorskiego punktu widzenia, środki i metody rekonstrukcji.

P. Csétényi Antalné, *A Raktár utcai cella trichora helyreállítása (Rekonstrukcja celi trichora znajdującej się przy ul. Raktár)*, s. 212—214, 4 il., str. w jęz. francuskim. Opis prac rekonstrukcyjnych celi trichora, wykonanych przez Stołeczny Inspektorat Zabytków. Relikty celi trichora z ok. 360 r. n.e. (kaplica cmentarna pierwszych chrześcijan) zostały odkryte w czasie kopania fundamentów w III dzielnicy Budapesztu w 1927 r. Relikty te zostały zabezpieczone lecz w czasie II wojny światowej uległy uszkodzeniu. Po wyzwoleniu dopiero w 1959 r. opracowano projekt rekonstrukcji tego obiektu.

K. Perekházy, *Szabadság-hegy klasszicista villák restaurálása (Restauracja klasycystycznych willi na górze Szabadság)*, s. 215—218, 7 il., str. w jęz. francuskim. Opis zabudowy góry Szabadság (dawniej Svábhegy) w Budzie. Pierwsze wille zaczęły powstawać w 30-ych latach XIX w. W okresie klasycyzmu miejsce to stało się bardzo popu-

larne. Z tego okresu zachowało się wiele klasycystycznych will, uznanych za zabytki. Przebieg prac konserwatorskich w tych willach.

A. Csorna, *A pesti Orczy kert (Park Orczyego w Peszcie)*, s. 219—224, 7 il., str. w jęz. francuskim. Historia założenia parku przez László Orczyego na piaszczystych terenach peryferii Pesztu. Data założenia parku przypada na koniec XVIII w. Założony w stylu angielskim, park osiąga szczytowy okres rozwoju w latach 20-ych ubiegłego stulecia, później następuje jego zmierzch. Do czasów obecnych park zachował się w mocno okrojonym i zaniedbanym stanie. Autor wyraża nadzieję iż w związku z zatwierdzeniem przez rząd urbanistycznego planu miasta w 1960 r., park ten odzyska dawną świetność.

B. Mátéka, *Emlékezés a pesti vigadó XIX, századbeli szines zenei multjáról (Wspomnienie barwnej muzycznej przeszłości XIX-wiecznej peszteńskiej reduty)*, s. 225—231, 7 il., str. w jęz. francuskim. Historia zniszczonej w 1945 r. reduty peszteńskiej. Pierwsza peszteńska reduta powstała w 1833 r. Od tego czasu kilkakrotnie ulegała zniszczeniu i była odbudowywana. Odgrywała ona ważną rolę w życiu muzycznym Węgier. Tutaj bowiem odbywały się koncerty, w których udział brały takie sławy jak Johann Strauss, Liszt, Brahms, Wagner, Goldmark, Wieniawski, Debussy, Bartók itp.

I. Czágány, *A budovári középkori lakóházak földmészerkezeti (Konstrukcje sklepienne średniowiecznych domów mieszkalnych w okolicy zamku w Budzie)*, s. 232—236, 8 il., str. w jęz. francuskim. Najwięcej możliwości do przeprowadzenia w jak najszerszym zakresie badań średniowiecznych budynków mieszkalnych na Węgrzech dostarczają zabudowania wokół zamku budańskiego. Od 1945 r. przebadano z punktu widzenia nauki i historii architektury przeszło 90 budynków świeckich pochodzenia gotyckiego. Artykuł zajmuje się opisem różnego rodzaju sklepień, jakie zostały odkryte w czasie prac badawczych na tym terenie.

M. Krámer Gerőné, *A baktalórántházi r.k. templom (Rzymsko-katolicki kościół w Baktalórántház)*, s. 237—240, 2 il., str. w jęz. francuskim. Autorka w oparciu o przeprowadzone badania kreśli historię jednego z ciekawszych, zabytkowych kościołów wiejskich na Wielkiej Nizinie Węgierskiej (Alföld). Jak można wnioskować na podstawie przeprowadzonych badań, kościół ten mógł powstać w drugiej połowie XIII w.

J. Tóth, *Népi építőmesterek nyomában. III. (Na tropie mistrzów budownictwa ludowego. III), Egy nemesvitai népi építőmester munkái (Prace pewnego mistrza budowlanego z Nemesvita)*, 240—243, 4 il., str. w jęz. francuskim. Opis kilku ciekawszych dzieł wiejskiego budowniczego z okolic Szigliget nad Balatonem.

Poradnik praktyczny

P. Csétényi Antalné, *Uj szerkezet alkalmazása a műemlékvédelemben (Stosowanie nowej konstrukcji w dziedzinie ochrony zabytków)*, s. 243—244, 3 il., str. w jęz. francuskim. Autorka omawia nową konstrukcję o której pisał styczniowy numer „L'architecture d'aujourd-

hui” z 1962 r. Nowa konstrukcja, która nosi nazwę przedprężonej sieci kablowej może znaleźć zastosowanie przy ochronie zabytków, zabezpieczając ruiny przed deszczem i wiatrem, nie psując jednocześnie wyglądu i czytelności ruin. Pierwszą tego rodzaju konstrukcją był pawilon francuski na światowej wystawie w Brukseli.

Informator

Krótkie wiadomości

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech i na świecie, s. 244—248, 2 il., str. w jęz. francuskim. Do ważniejszych należą: *Egy tanácsülés margójára* (Na marginesie posiedzenia pewnej rady), (J. Cz), s. 245—246. *A soproni műemléki ankét* (Zebranie dyskusyjne w Sopron na temat zabytków), s. 246—248, oraz *A Vörös Meteor Természetbarát Egysület* (Zrzeszenie Przyjaciół Przyrody Vörös Meteor), (A. G.), s. 248.

Recenzje

B. Szőke, *A honfoglaló és kora Arpád-kori magyarság régészeti emlékei* (Zabytki archeologiczne węgierskiego narodu z okresu założenia państwa węgierskiego i wczesnego okresu panowania Arpáda), Budapeszt 1962, s. 249.

G. Fehér, K. Ery, A. Kralovánszky, *A közép-Duna-medence magyar honfoglalás-és kora Arpád-Kori sírletei* (Wykopaliska grobów — z okresu założenia państwa węgierskiego i wczesnego okresu panowania Arpáda — w środkowym basenie Dunaju), Budapeszt 1962, (L. G.) s. 249.

I. Holl, Gy. Nováki, K. Sz. Póczy, *Városfalmaradványok a soproni Fabriciusház alatt* (Relikty murów miejskich pod domem Fabriciusa w Sopron), „Arch. Ert.” 1962, zeszyt 1, s. 47—68, (L. Gerő), s. 249—250.

Gy. Korompay, *Műemléki együttesek védelmének irányelvei* (Wytyczne odnośnie ochrony zespołów zabytkowych), „Ep. és Közlekedéstud. Közl.” IV, zeszyt 3, s. 403—427, (L. G.), s. 250.

H. Braun, *The restoration of old houses*, Londyn 1954, (L. G.), s. 250—251.

J. Molnár, *Eger török műemlékei* (Tureckie zabytki Egeru), Budapeszt 1961, (M. Détszy), s. 251—252.

„Pamiętniki Kultury” Moskwa 1961, zeszyt 3, ć.d., (L. Gerő), s. 256—256, 6 il.

Nekrologia

Ivan Mestrovics (zm. 1962), wspomnienie pośmiertne, (K. Perekázy). Spis treści rocznika, wszywka, (1960—1961 r.), s. I—VIII, s. 144—145.

Rocznik VII /1963).

Zeszyt 1, stron 64, ilustracje.

J. Sedlmayr, *A soproni Fabricius-ház helyreállítása* (Renowacja domu Fabriciusa w Sopron), s. 1—6, 16 il., str. w jęz. francuskim. Opis prac badawczych i konserwatorskich domu Fabriciusa w Sopron. Przeprowadzone badania wykazały, że budynek ten pochodzi z XIII, a najpóźniej z pocz. XIV w., służył zaś przypuszczalnie za magazyn i dopiero w późniejszym okresie, po dobudowaniu pięt, przebudowany został na dom mieszkalny. W trakcie

prac konserwatorskich odkryto wiele cennych fragmentów z różnych okresów. Najważniejsze relikty to fragmenty murów miejskich z czasów rzymskich. Odrestaurowany budynek przeznaczony został na muzeum.

M. Zádor, *A budai várnegyed új épületeiről tartott ankét* (Dyskusja na temat nowych budynków budańskiej dzielnicy zamkowej), s. 9—10, str. w jęz. francuskim. Zwiąże sprawozdanie z dyskusji, jaka miała miejsce 1.XII.1961 r. w Stołecznym Inspektoracie Zabytków na temat zabudowy pustych miejsc po zburzonych w czasie działań wojennych budynkach w dzielnicy zamkowej, czyli na temat tzw. budownictwa plombowego i jego charakteru. Postanowiono w jak najszybszym czasie uzupełnić istniejące braki. Budynki „plomby” mają być nowoczesne, z tym że nie mogą psuć ogólnego charakteru dzielnicy zamkowej.

A. Budai, *A budai várnegyed foghijbeépítéseinek városképi problémái* (Problemy budownictwa plombowego w budańskiej dzielnicy zamkowej i ogólnego wyglądu tej części miasta), s. 10—18, 7 il., str. w jęz. francuskim. Zawiera dokładną analizę budownictwa plombowego w dzielnicy zamkowej, omawiając wszelkie „za” i „przeciw” stosowania nowoczesnego budownictwa w tej dzielnicy.

B. Borsos, *Hozzászólás a Fővárosi Műemlék Felügyelőség „Vári foghijbeépítési” ankétján* (Głos w dyskusji zainicjowanej przez Stołeczny Inspektorat Zabytków na temat „budownictwa plombowego w dzielnicy zamkowej”), s. 19—21, str. w jęz. francuskim. Autor podkreśla wagę wspomnianej dyskusji, wskazuje na zbyt późne jej przeprowadzenie, a następnie zajmuje się omówieniem trzech wariantów rozwiązań budownictwa plombowego w dzielnicy zamkowej: 1) odbudowa fasady zniszczonego domu w dawnym stylu na podstawie wszelkich dostępnych źródeł, wnętrze domu nowoczesne; 2) budowa nowoczesnych domów; 3) budynki bezstylowe. Autor opowiada się za drugim wariantem, pod tym jednak warunkiem, że nowoczesne budynki będą harmonizować z ogólnym wyglądem dzielnicy.

L. Gerő, *Még néhány szó történeti városok építetegyüttesek és megújításuknak problémáihoz* (Kilka słów na temat problemów związanych z zespołami architektonicznymi i ich konserwacją), s. 22—28, str. w jęz. francuskim. Autor w nawiązaniu do dyskusji na temat budownictwa plombowego w dzielnicy zamkowej w Budapeszcie, relacjonuje na podstawie książki znanego konserwatora włoskiego A. Barbacci (Il restauro dei monumenti in Italia, Roma 1956) jak przedstawia się to zagadnienie we Włoszech i w jaki sposób próbowano je rozwiązać.

L. Császár, *A pákozdi műemlékjellegű rk. templom helyreállítása* (Konserwacja zabytkowego kościoła rzymsko-katolickiego w Pákozd), s. 29—31, 4 il., str. w jęz. francuskim. Opis prac konserwatorskich starego wiejskiego kościoła w Pákozd, w czasie których natrafiono na wiele fragmentów świadczących o średniowiecznym pochodzeniu świątyni.

Poradnik praktyczny

L. Deiters, *Elektromos sugárfűtés alkalmazása műemlékekben* (Zastosowanie

elektrycznego ogrzewania promieniowego do ogrzewania zabytków), s. 32—35, 1 tabela, 5 il., str. w jęz. francuskim. Szczegółowy opis techniczny zastosowania elektrycznego ogrzewania promieniowego przy ogrzewaniu zabytków (trzy rodzaje temperatury promieniowania, niska, średnia lub wysoka, ostatnie dwie noszą również nazwę promieniowania podczerwonego). Ten sposób ogrzewania najlepiej zda egzamin spośród wszystkich stosowanych dotychczas, ponieważ nie psuje wyglądu zabytku i jednocześnie nie wywołuje niepożądanych procesów i zmian.

S. Gabnai, *Tricozáló habarcs alkalmazása a műemlékvédelemben* (Zastosowanie zaprawy murarskiej z domieszką tricosal przy ochronie zabytków), s. 36, str. w jęz. francuskim. Autor poleca stosowanie przy konserwacji zabytków nowej zaprawy murarskiej, która pomyślnie zdała egzamin przy odbudowie zamku w Gyula i ruin wojskowego amfiteatru rzymskiego w Óbudzie. Nowa zaprawa odporna jest na niską temperaturę, nie wykrusza się pod wpływem mrozu. Tricosal składa się z rzadkiej zaprawy cementowej o jasnym kolorze (wartość H 25), zmieszanej z 3% tricosalem; po zaschnięciu należy powierzchnię dwu- trzykrotnie pociągnąć wodą z zawartością 5% tricosalu. Zaprawa ta nie może być nakładana podczas mrozu.

Informator

Krótkie wiadomości

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech i na świecie, s. 37—49, 16 il., str. w jęz. francuskim. Do ważniejszych należą: *Genthon István 60 születésnapja* (60 rocznica urodzin Istvána Genthona), s. 37; *A városépítéstörténet és építés történeti városokban* (Historia budowy miast i zabudowa w miastach historycznych), sprawozdanie z 3 międzynarodowych konferencji, (L. Gerő), s. 42—43; *Tájékoztató a „Történeti városközpontok fejlesztése — építéstörténeti kérdések” c. konferenciáról* (Sprawozdanie z konferencji poświęconej rozbudowie ośrodków miast historycznych i związanym z tym zagadnieniem z historii architektury), (G. Entz), s. 43—44; *A müncheni Residenz-Theater felépítése* (Odbudowa Residenz-Theater w Monachium) (P. Péczley), s. 45—46; *A bautzeni (NDK) városorony helyreállítása* (Konserwacja wieży miejskiej w Bautzen, NRD), (L. Agostházi), s. 47—49, 3 il.

Recenzje

Gy. Kaesz, *A butorstilusok* (Style mebli), Budapeszt 1962, (L. G.), s. 49—50.

V. S. Pritchett, *London perceived*, Londyn 1962, (L. G.), s. 50.

Szigetvár (prospekt), (L. G.), s. 50.

I. Róna, I. Dienes, I. Eri, N. Kalicz, *A Kisvárdai vár története* (Historia zamku w Kisvárdai), Kisvárdai 1961, (L. G.), s. 50—51.

„Művészettörténeti értesítő”, („Informator historii sztuki”), 1961, nr 1, s. 51.

„Művészettörténeti értesítő” („Informator historii sztuki”), 1961, nr 2—4, s. 51—52.

„Művészettörténeti értesítő” („Informator historii sztuki”), 1962, nr 1, s. 52.

„Acta Historiae Artium”, 1962, nr 1—2 s. 52.

„Kunstchronik”, 1961, luty, s. 52.

Uj könyvek (Nowe książki), s. 52—54.

G. i U. Hatje, *Knaurs Wohnbuch*, München-Zürich 1961, (L. G.), s. 54—55.

Felújítás és fenntartás, „Werk” (1961), nr 6, (L. G.), s. 55—59, 4 il.

H. Wäscher, *Feudalburgen in den Bezirken Halle und Magdeburg*, Berlin 1962, (L. Gerö), s. 59—60.

D. H. Pinkney, *Napoleon III and the Rebuilding of Paris*, Princeton, New Jersey 1958, (M. Kubinszky), s. 60—61.

Szemere Bertalan angliai jegyzetei a műemlékvédelemről (Notatki Bertalana Szemere odnośnie ochrony zabytków z pobytu w Anglii), (I. Gál), s. 61—62.

Przekłady w bibliotece Krajowego Inspektoratu Zabytków

V. Mencl, *Csehország építészete a román kor előtt (Architektura Czech przed okresem romańskim)*, „Umeni” (1959), s. 331—353, (I. Tombor Rozványiné), s. 62—64.

Zeszyt 2, stron 63, ilustracje

I. Sz. Czeglédy, T. Koppány, *Beszámoló a mátraverebélyi rk. templom helyreállításáról (Sprawozdanie z konserwacji rzymsko-katolickiego kościoła w Mátraverebély)*, s. 65—72, 6 il., str. w jęz. francuskim. Historia i opis konserwacji trzynawowego, gotyckiego kościoła wiejskiego w Mátraverebély. W czasie prac natrafiono na wiele nieznanych dotychczas fragmentów, które świadczą, że kościół ten, w późniejszych latach powiększony i przebudowany, powstał na początku XIII w.

Gy. Koroknay, *Adatok vajai Vay várkastély történetéhez (Dane odnośnie historii pałacu Vayów w Vay)*, s. 73—74, str. w jęz. francuskim. Kilka danych, znalezionych przez autora w Państwowym Archiwum w Nyiregyháza, dotyczących historii tego 16-wiecznego zabytku.

L. Zsiray, *Az almádi bencés apátság (Opactwo benedyktynów w Almádi)*, s. 75—77, 3 il. Historia założenia opactwa, którego ruiny znajdują się w okolicy Balaton-Almádi. Autor wspomina o pracach przeprowadzonych nad uporządkowaniem terenu i wskazuje na potrzebę przeprowadzenia systematycznych prac rekonstrukcyjnych, które mogą dostarczyć wielu ciekawych danych.

J. Sedlmayr, *A soproni Uj utca 8 sz. épület helyreállítása (Konserwacja budynku przy ul. Uj w Sopron)*, s. 78—80, 4 il., str. w jęz. francuskim. Opis konserwacji zabytkowego budynku mieszkalnego przy ul. Uj 8 w Sopron, który po odbudowie zamieniono na hotel turystyczny.

B. Ringelhann, *Az 1841-ben lebontott egri mecset (dzsámi) pontos méretei (Dokładne wymiary zburzonego w 1841 r. meczetu w Eger)*, s. 81—83, 2 il. Zebrane w czasie badań naukowych dane dotyczące dokładnych wymiarów zburzonego w 1841 r. meczetu w Eger.

K. Peházy, *Biatorbágyi prэшázak (Domy-wytlaczarnie w Biatorbágy)*, s. 84—87,

8 il., str. w jęz. francuskim. Opis bardzo licznych w okolicy Biatorbágy wytlaczarni winogron. Domy te stanowią przeważnie ludową interpretację baroku oraz mieszaninę wszystkich późniejszych stylów. Autor zwraca uwagę, że w większości te, obecnie już nie wykorzystywane budynki stopniowo niszczą i giną, nie są bowiem objęte ochroną zabytków.

I. Gáll, *Két hid jubilál heves megyében (Dwa mosty w komitacie Heves obchodzą jubileusz)*, s. 88—90, 6 il., str. w jęz. francuskim. Autor opisuje dwa wiejskie mosty kamienne w komitacie Heves, które obchodzą jubileusz 150-lecia powstania. Mosty te były jednocześnie budowane, według identycznego projektu i identycznym nakładem kosztów. Dzięki starannej opiece do dziś jeszcze zachowały się w doskonałym stanie.

M. Kubinszky, *A legujabbkori műemlékek védelmének néhány kérdése (Kilka zagadnień związanych z ochroną najnowszych zabytków)*, s. 90—99, 6 il., str. w jęz. francuskim. Autor porusza bardzo ważne zagadnienie ochrony najnowszych zabytków. Zwraca on uwagę na to, że zasadniczo ochroną otaczane są charakterystyczne budowle do poł. XIX w. Natomiast w późniejszym okresie bardzo wiele ciekawych, charakterystycznych dla nowoczesnego budownictwa obiektów uległo zniszczeniu, rozebraniu lub przebudowie. Bardzo mało zachowało się pierwszych budynków o konstrukcji żelaznej i żelazobetonowej. Zdaniem autora obiekty te należy jak najszybciej otoczyć należytą opieką. Podkreśla przy tym wielkie trudności, na jakie natrafiać będą tego rodzaju dążenia, ponieważ budynki te są w zasadzie użytkowane. Są to domy mieszkalne, fabryki, lub inne obiekty użyteczności publicznej, dlatego też w pierwszym rzędzie należy wybierać takie obiekty, których otoczenie ochroną nie będzie kolidować z pełnioną przez nie funkcją.

J. Pruzdik, *A sátoraljáuhelyi volt Pálos Kolostor faldísítéseinék restaurálása (Renowacja ozdób ściennych w b. klasztorze oo. paulinów w Sátoraljáuhely)*, s. 100—105, 1 tabela, 6 il., str. w jęz. francuskim. Historia budowy i przebudowy, pochodzącego ze średniowiecza, klasztoru oo paulinów, opis prac konserwatorskich i odkrycia na fasadzie malowideł kwadratowych (pochodzących z końca XVIII w.) na zachowanych fragmentach starych tynków. Opis sposobów konserwacji odkrytych malowideł.

Budapest műemlékeiért (O zabytki Budapesztu), s. 106—112, 10 il. Sprawa wyburzenia dwóch budynków w stylu wczesnego klasycyzmu w Budapeszcie, przedłożona przez Stołeczną Radę. Departament Zabytków Ministerstwa Budownictwa, po dokładnym przebadaniu sprawy i sporządzeniu zestawień kosztów ewentualnej rozbiorki lub całkowitego remontu, nie zezwolił na wyburzenie ze względu na zabytkowy charakter budynków.

Informator

Krótkie wiadomości

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech i na świecie, s. 112—115, 6 il., str. w jęz. francuskim.

Recenzje

J. Tóth, *Népi építészetiünk hagyományai (Tradycje naszej architektury ludowej)*, Budapest 1961, (K. Kós), s. 115—117, 4 il.

G. Bakó, *Elemente de origine locală și răsăriteană în arhitectura militară a epocii feudale timpurii din Transilvania*, „Studi și articole de istorie, București (1961), 111 t., s. 57—67, (A. Kónya), s. 117.

Studi per una operante storia urbana di Venezia, „Palladio” (1960), nr III—IV, (L. G.), s. 118—121, 3 il.

J. Summerson, *Georgian London*, 1962, (L. Gerö), s. 121.

N. Pevsner, *London (Except the Cities of London and Westminster)*, 1961, (L. Gerö), s. 121—122.

N. Pevsner, *London, The Cities of London and Westminster*, Londyn 1962, (L. Gerö), s. 122—123.

H. Quitzsch, *Die ästhetischen Anschauungen-Gottfried Sempers*, Berlin 1962, (L. Gerö), s. 123—125.

Palladio (1957), nr 2—3, (L. G.), s. 125. Uj könyvek (Nowe książki), s. 125—128.

Czytelnicy piszą, s. 128—3 okł.

Zeszyt 3, stron 63, ilustracje.

E. Manninger, *A Győr Liszt Ferenc utca 20. sz. alatti lakóház restaurálása (Konserwacja domu mieszkalnego przy ul. Ferenc Liszta 20, w Győr)*, s. 129—132, 9 il., str. w jęz. francuskim. Opis prac konserwatorskich przy XVIII-wiecznym zabytkowym domu mieszkalnym w Győr.

I. Imrényi, *Budapest I. Tárnok u. 6 sz. lakóépület helyreállítása (Konserwacja budynku mieszkalnego przy ul. Tárnok 6, Budapeszt I)*, s. 133—134, 4 il., str. w jęz. francuskim. Sprawozdanie z przebiegu prac konserwatorskich przy jednym z zabytkowych budynków mieszkalnych w dzielnicy zamkowej w Budapeszcie.

A. Budai, *Budapest I, Tárnok utca 7. sz. lakóház helyreállítása (Odbudowa budynku mieszkalnego przy ul. Tárnok 7, Budapeszt I)*, s. 135—137, 3 il., str. w jęz. francuskim. Odbudowa jednego z zabytkowych domów mieszkalnych w dzielnicy zamkowej, zniszczonego w czasie działań wojennych. Zachowane części budynku wykazywały ślady architektury średniowiecznej, baroku i eklektyzmu. Orestaurowany w stylu barokowym z zachowaniem klasycystycznej bramy.

M. Pozár, T. Joó, *Uj adatok az edelényi kastély építéstörténetéhez (Nowe dane odnośnie historii budowy pałacu w Edelény)*, s. 138—144, 7 il., str. w jęz. francuskim. Historia budowy i opis pomieszczeń zabytkowego pałacu barokowego z XVIII w. w Edelény, w świetle — znalezionych przez autorów — rysunków pomiarowych pałacu, pochodzących z drugiej poł. XVIII w.

M. Kubinszky, *A fertői gránátosház helyreállítása (Konserwacja tzw. domu Grenadierów w Fertöd)*, s. 144—146, 2 il., str. w jęz. francuskim. Krótki opis konserwacji jednego z dwóch tzw. domów grenadierów, znajdujących się naprzeciw bramy wjazdowej do byłego pałacu Eszterházych w Fertöd. W orestaurowanym budynku założono bistro.

K. Ferenczy, *Műemlékvédelem és város rendezés (Eger) (Ochrona zabytków a urbanistyka Eger)*, s. 146—156, 10 il., str. w jęz. francuskim. Autor porusza zagadnienie wzajemnego stosunku między ochroną zabytków a pracami urbanistycznymi. Zagadnienie to omawia na przykładzie miasta Eger.

L. Császár, *Szabolcs emlékei között (Wśród zabytków komitatu Szabolcs)*, s. 157—160, 5 il., Autor opisuje jeden z mało znanych i mało odwiedzanych zakątków kraju, znajdujący się w północno-wschodnich Węgrzech, komitat Szabolcs. Posiada on cenne zabytki, przeważnie średniowieczne, gotyckie kościoły wiejskie i charakterystyczne dla tego okresu drewniane dzwonnice, wykazujące wpływy budownictwa siedmiogrodzkiego.

J. Tóth, *Népi építőszetünk hagyományai és a korszerű magyar falu (Tradycje naszego budownictwa ludowego i nowoczesna wieś węgierska)*, s. 161—169, 18 il., str. w jęz. francuskim. Zmiany, jakie zaszły na wsi węgierskiej, zmieniły jej charakter, przyspieszyły tempo rozwoju, w związku z tym inne wymagania stawiane są również przed budownictwem wiejskim, przybyły przecież wsi liczne nowe budynki użyteczności publicznej. Autor niniejszego studium podkreśla potrzebę opracowania projektów nowego budownictwa wiejskiego z uwzględnieniem tradycji węgierskiego budownictwa ludowego.

T. Koppány, *Beszámoló itáliai tanulmányutáról (Sprawozdanie z podróży naukowej do Włoch)*, s. 171—177, 12 il., str. w jęz. francuskim. Autor relacjonuje swój sześciotygodniowy pobyt w 1960 r. we Włoszech, którego celem było zapoznanie się z sytuacją i zadaniami ochrony zabytków we Włoszech.

Informator

Nekrologia

dr. József Csemegei (zm. 1963 r.), wspomnienie pośmiertne, (M. Horler), s. 178.

Krótkie wiadomości

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech i na świecie, s. 178—183, 13 il., str. w jęz. francuskim. Do ważniejszych należy: *A Corvina Idegennyelvű Könyvkiadó (Wydawnictwo Obcojęzyczne Corvina)*, s. 181.

Recenzje

I. Mácsai, J. Kass, *Budapest távlati térképe (Perspektywny plan Budapesztu)*, Budapeszt 1963, (L. G.), s. 183.

K. Bieber, *Kovácsművészet (Sztuka kowalstwa)*, Budapeszt 1963, (L. Gerő), s. 183—184.

P. Blake, Le Courbusier, *Architecture and Form*, 1963, (L. G.), s. 184.

P. Kidson, P. Murray, *History of English Architecture*, Londyn 1962, (L. G.), s. 184. *Recent Advances in Conservation (Contributions for the IIC Rome-Conference)* (1961), Londyn 1963, (L. G.), s. 185.

I. Brown, R. Dutton, *Stately Homes*, Londyn 1961 (L. G.), s. 185.

H. Braun, *Old English Houses*, Londyn 1962 (L. G.), s. 185, 1 il.

D. W. Insall, *The Care of Old Buildings*, Londyn 1958, (L. G.), s. 185—186.

A. Hope, *Town Houses*, Londyn 1963, (L. G.), s. 186.

Uj könyvek (Nowe książki) (A. Gergelyffy), s. 186.

Metodika restauracji pamjatnika architektury, Moskwa 1961, (L. Gerő), s. 189.

Megjegyzések egy könyvismertetéshez (Uwagi odnośnie pewnej recenzji), (J. Molnár), s. 189—190.

Reflexió a „Megjegyzések egy könyvismertetéshez” (Refleksje na temat uwag odnośnie pewnej recenzji), (J. Cságány), s. 190—192, 1 il.

Opuszczony fragment artykułu J. Sedlmayra, *A Soproni Fabricius-ház helyreállítása („Műemlékvédelem” Roczник 1963, zeszyt 1, s. 6)*, s. 3 okł.

Zeszyt 4, stron 63, ilustracje.

R. Pane, *1963 májusában Magyarországon (W maju 1963 r. na Węgrzech)*, s. 193—194, str. w jęz. francuskim. Wrażenia z pobytu na Węgrzech włoskiego architekta, profesora i kierownika Instytutu Historii Architektury na uniwersytecie w Neapolu.

K. H. Gyurky, *Pannonhalma kolostorában 1961-ben végzett régészeti kutatás (Badania archeologiczne przeprowadzone w 1961 r. w Pannonhalma)*, s. 195—196, 1 il., str. w jęz. francuskim. Autorka w oparciu o przeprowadzone przez siebie prace archeologiczne w tysiącletnim klasztorze w Pannonhalma pisze o roli archeologa w pracach konserwatorskich.

A. Gergelyffy, *A pannonhalmi főmonostor kerengőjének rövid építéstörténete (Krótka historia budowy krużganku klasztoru w Pannonhalma)*, s. 196—201, 4 il., str. w jęz. francuskim. Historia powstania tysiącletniego klasztoru oraz opis budowy i późniejszych przebudów krużganku klasztorowego, w oparciu o odkrycia archeologiczne, dokonane w czasie restauracji klasztoru przez K. M. Gyürky.

J. Sedlmayr, *A pannonhalmi kerengő és kolostorudvár helyreállítása (Restauracja krużganku i dziedzińca klasztoru w Pannonhalma)*, s. 201—202, 4 il., str. w jęz. francuskim. Autor w skrócie wspomina o ważniejszych pracach związanych z restauracją klasztoru podkreślając, że główny nacisk położono na uwypuklenie oryginalnych fragmentów romańskich i gotyckich oraz założenie lapidarium.

Gy. Prokopp, *Adatok az elpusztult nemespécseyi templomról (Dane dotyczące zniszczonego kościoła w Nemespécsey)*, s. 203—212, 3 il., str. w jęz. francuskim. Autor publikuje 4 listy z 1862 r., dotyczące starego średniowiecznego kościoła w Nemespécsey. Listy te są obrazem starań ówczesnych architektów o zaniechanie lub przynajmniej powstrzymanie na pewien czas prac rozbiórkowych starego zabytkowego kościoła, które rozpoczęła gmina kalwińska, pragnąc na miejscu starej zbudować nową, większą świątynię. Pomimo starań autorów listów nie udało się uratować kościoła, który rozebrano w 1862 r.

I. Czágány, *A budavári palota barokk homlokzatának helyreállítása (Restauracja barokowej fasady pałacu w Budzie)*, s. 212—219, 11 il., str. w jęz. francuskim. Autor

daje krótki przegląd dokonanych prac i poszukiwań, w wyniku których odkryto wiele barokowych elementów w elewacjach poszczególnych budynków zamku. Odkrycia te umożliwiły sporządzenie projektu rekonstrukcji całej kompozycji fasady pałacu w stylu 18-wiecznego baroku.

K. Ferenczy, *Rom védőkiegészítése héjbetonnal (Ochronne uzupełnienie ruin przez zastosowanie łupin betonowych)*, s. 220—226, 10 il., str. w jęz. francuskim. Zastosowanie łupin betonowych przy rekonstrukcji 16-wiecznego barbakanu zamku w Diósgyőr w celu ochrony rekonstruowanych ruin i jednoczesnego uzupełnienia ich wyglądu.

I. Imrényi, *Vári lakóházak helyreállítása (I Uri u. 29) (Restauracja domów mieszkalnych dzielnicy zamkowej)*, s. 228—229, 3 il., str. w jęz. francuskim. Opis przebiegu restauracji budynku mieszkalnego przy ul. Uri 29 w budańskiej dzielnicy zamkowej, częściowo zniszczonego w okresie ostatniej wojny. W czasie prac konserwatorskich odkryto elementy średniowieczne.

F. Zákány, *A tihanyi vár három alaprajza (Trzy szkice zamku w Tihany)*, s. 230—234, 3 il., str. w jęz. francuskim. Autor na wstępie opisuje historię zamku w Tihany. Zamek ten powstał w latach sześćdziesiątych XIII w. i dotrwał do XVIII w., po czym został rozebrany i nie zachował się po nim żaden ślad, poza materiałami w archiwach. O tych właśnie materiałach (trzech znalezionych szkicach owego zamku) pisze autor w dalszym ciągu swojego artykułu.

B. Móricz, *Balatonkereszturi műemléki templomáról (O zabytkowym kościele w Balatonkeresztur)*, s. 235—237, str. w jęz. francuskim. Kilka danych o budowie barokowego kościoła w miejscowości Balatonkeresztur. Kościół ten zbudowany przez rodzinę książąt Festeticsów powstał w XVIII w. na miejscu i fundamentach dawnego kościoła średniowiecznego. Na uwagę zasługują freski, których twórcą był przypuszczalnie Doffmeister.

E. Ujlaki, *Évszázados faszobraink és faragványaink védelmében (W interesie ochrony naszych odwiecznych rzeźb w drewnie)*, s. 238—246, 14 il., str. w jęz. francuskim. Autor występuje w obronie drewnianych rzeźb (oltarzy, ambon, ławek, stali, chrzcielnic itp.), które zdobią kościoły katolickie na Węgrzech. Większość z nich to rzeźby barokowe lub późniejsze powstałe przeważnie przed 250—150 laty. Rzeźby te nie zawsze znajdują się pod należytą opieką i ochroną. Wiele z nich uległo zniszczeniu, czy to na skutek wpływów atmosferycznych, szkodników biologicznych, czy też na skutek nieświadomości ludzkiej. W dalszym ciągu autor opisuje restaurację cennej, rzeźbionej w drewnie chrzcielnicy z kościoła w Nagyorosz, która na skutek bezmyślnych poprawek i przeróbek utraciła dawne piękno i dopiero pieczołowicie przeprowadzona restauracja przywróciła jej dawny, oryginalny wygląd.

Poradnik praktyczny

E. Csorba, *Műemlékek szabaddonálló falainak állékonyágbiztosítása (Zabezpieczenie stabilności murów zabytków znajdujących się na wolnym powietrzu)*, s. 246—248, 7 il., str. w jęz. francuskim. Jeden

ze sposobów zabezpieczenia stabilności murów polegający na zastosowaniu kabli naprężających, co eliminuje szpecące za- bytek rusztowanie podtrzymujące. Metoda ta była stosowana i zdała egzamin przy zabezpieczeniu stabilności murów amfi- teatru w Veronie.

O. Mueller, *Régi épületek bontása és a bontott anyagok felhasználásának kérdé- sei Budapesten (Rozbiórka starych budyn- ków w Budapeszcie i zagadnienie wykorzy- stania materiałów pochodzących z roz- biórki)*, s. 249—252, 6 il., str. w jęz. francuskim. Autor na przykładzie Buda- pesztu pisze o przeprowadzonych koniecz- nych ze względów urbanistycznych, pra- cach rozbiórkowych niektórych budynków zabytkowych (III kategorii). Podaje opis przygotowań prac rozbiórkowych, ich

przebieg oraz zajmuje się sprawą wyko- rzystania materiałów pochodzących z roz- biórki przy rekonstrukcjach innych za- bytków.

Informator

Nekrologia

Lajos Kelemen (zm. 29.VII.1963), wspo- mnienie pośmiertne, (G. Entz), s. 252—253. András Cseszelszky (zm. 1963), wspo- mnienie pośmiertne, (L. Gerő), s. 252.

Krótkie wiadomości

Krótkie wiadomości z dziedziny ochrony zabytków na Węgrzech i na świecie, s. 253—255, 6 il., str. w jęz. francuskim. **Wiadomości z Budapesztu**, s. 255—256, 3 il.

*

ZBORNİK ZAŠTITE SPOMENIKA KULTURE. Wyd. Savezni Institut za Zaštite Spomenika Kulture, Belgrad. Uka- zuje się raz w roku.

Rocznik XIII (1962), stron 231, ilustracje.

Artykuły i studia

B. Maksimovič, *Problemi rekonstrukcije istorijskih jezgara gradova Jugoslavije (Problemy prębudowy historycznych ośrodków urbanistycznych w Jugosławii)*, s. 1—16, 13 il., str. w jęz. francuskim. Świa- towej sławy historyczne ośrodki urban- istyczne zawdzięczają swe istnienie i uznanie szczęśliwie rozwiązywanym adaptacjom i zagospodarowaniu. Autor podaje przy- kłady dobrych i złych rozwiązań w Jugosławii, omawia względność i podział spuścizny urbanistycznej w Jugosławii, zaleca selekcję eksponującą wysokie war- tości artystyczne. Humanizacja tych ośrodków oznacza, zdaniem autora, obok zagospodarowania ochronę wartości este- tycznych, artystycznych i historycznych.

V. Pestković, *Motovun-geodetski premjer i dokumentacija (Motovun-pomiary geode- zyjne i dokumentacja)*, s. 17—36, 14 il., str. w jęz. francuskim. Artykuł na przy- kładzie wykonanego planu twierdzy w Mo- tovun omawia problemy związane z za- stosowaniem technik geodezyjnych dla potrzeb archeologii i konserwacji. Wska- zuje na celowość szerszego stosowania fotogrametrii oraz postuluje rozwój prac w oparciu o siatkę linearną. Dla sporządzenia planu twierdzy w Motovun zasto- sowano podziałkę 1:250, a dla pomiarów siatkę poligonalną.

Badania i prace konserwatorskie

S. Nenadović, *Konzervatorska dokumen- tacija o arhitekturi manastira Resave. II-deo-Trpezarija i zgrade za stanovahe (Dokumentacja konserwacji architektury klasztoru w Resavie, część II — Refektarz i budynek mieszkalny)*, s. 37—50, 13 il., str. w jęz. francuskim. Prace wykopal- iskowe i studia serbskiego klasztoru w Resavie, zbudowanego w pocz. XV w. pozwoliły na przygotowanie dokumentacji rekonstrukcji refektarza oraz dokonanie rekonstrukcji parteru i piętra fragmentu budynku mieszkalnego, przyległego do

średniowiecznego muru obronnego. Arty- kuł jest sprawozdaniem z przeprowadzo- nych prac.

K. Tomovski, *Konzervacija i restauracija Gazi-Hajdar-Kadijine camuje u Bitolju (Konserwacja i restauracja meczetu Gazi Hajdar-Kadiego w Bitolji)*, s. 51—56, 6 il., str. w jęz. francuskim. Krótki opis prac, wykonanych w latach 1960/61 w Bitolji, przez służbę konserwatorską L. R. Mace- donii, przy konserwacji meczetu zbudowa- nego w 969 r., przebudowanego w 1561/62. Konserwacji poddano uszkodzono- ne mury i kopuły meczetu.

I. Zdravković, *Zaštítni radovi na crkvi sv. Andreje-Andrešu na Tresci. Obezpe- čenje od vlage. (Prace konserwatorskie przy cerkwi św. Andrzeja Andreusza na Tresce — zabezpieczenie od wilgoci)*, s. 57—66, 9 il., str. w jęz. francuskim. Zbudowanie tamy i zbiornika wodnego na rzece Tresce spo- wodowało konieczność zabezpieczenia przed zawilgoceniem cerkwi św. Andrzeja, stanowiącej jeden z najcenniejszych za- bytków średniowiecznej architektury serbskiej. Pod fundamentem i posadzką cerkwi wykonano izolację poziomą, na murze zewnętrznym fundamentu izolację piono- wą, obie z ołowiu i mat. bitumicznych, oraz wokół w odległości ok. 30 cm. na głębokości 45 cm. betonowy murek ochronny. Przestrzeń między fundamen- tem a murkiem wypełniono drobnym kamieniem.

R. Findrik, *O staroj mreži kanala u Prizrenu i nihovoj zaštiti (O dawnej sieci kanałów w Prizren i jej ochronie)*, s. 67—78, 10 il., str. w jęz. francuskim. W mieście Prizren objęto ochroną sieć niezliczonej ilości kanałów rozprowadza- jących wodę z rzeki Bystrzyca, biegną- cych przez podwórze i ogrody. O istnieniu sieci kanałów w Prizren wspomina do- kument z 1348 r. Dla zapewnienia ochrony i konserwacji sieci kanałów pozostawiono im z punktu widzenia gospodarki komu- nalnej funkcje irygacyjne i sanitarne. Wo- dę do picia sprowadza się z gór do osobnej sieci.

Komunikaty

A. Faber, *Problemi zaštite drvenih arheo- loških nalaza (Problemy ochrony dREW-*

Recenzje

„*Művészettörténeti Értesítő*” („*Informator historii sztuki*”), (1962), nr 2—3, s. 3 okł.

„*Művészettörténeti Értesítő*” („*Informator historii sztuki*”), (1962), nr 4, s. 3 okł.

„*Művészettörténeti Értesítő*” („*Informator historii sztuki*”), (1963), nr 1, s. 3 okł.

„*A Művészettörténeti Értesítő*” („*Informator historii sztuki*”), (1963), nr 2—3, s. 3 okł.

„*Acta Historiae Artium*”, (1962) nr 3—4 (A. Gergelyffy), s. 3 okł.

Gy. Rózsa, *Budapest régi látképei (Stare widoki Budapesztu)*, Budapeszt 1963, (L.G.) s. 3 okł.

A. Mazurkiewicz

nianych znalezisk archeologicznych), s. 79—88, 5 il., str. w jęz. francuskim. Artykuł omawia różne metody konserwacji drewna z wykopalisk archeologicznych, zarówno in situ, jak w laboratorium, m.in. ochronę przed grzybem, wysychaniem po odkryciu, elektrokinetyczną petryfikację, impregna- cję eterowo-damarową, woskiem, ałunem poliglikolem etylenowym, wyższymi alko- holami i suszenie zamrożonego drewna w próżni.

N. Katanič, *Nastavak ispitivanja i prou- čavanja starih kamenih mostova (Ciąg dal- szych badań i studiów starych mostów kamiennych)*, s. 79—94, 8 il., str. w jęz. francu- skim. Ocena badań zabytkowych mostów kamiennych Słowenii w Dalmacji. Omawia- ne mosty w Słowenii pochodzą prze- ważnie z XIX w. i posiadają inskrypcje odn. daty budowy. W Dalmacji przewa- żają mosty z XVII—XVIII w.

G. Tomašević, *Sheme dokumentacije spomenika kulture (Schematy dokumen- tacji zabytków)*, s. 95—110. Artykuł za- wiera omówienie zasad rejestracji zabytków oraz 7 wzorów kwestionariuszy, orze- czeń, schematów kart rejestracyjnych ewi- dencyjnych i informacyjnych.

Narada na temat: „*Muzea i Ochrona Zabytków*”

M. Vunjak, *Savetovanje „Muzeji i zaštita” održano od 11—14.XII.1961 na Rijeci (Narada „Muzeja i Ochrona”, w Rjece w dniach 11—14.XII.1961)*, s. 111—112. Krótkie sprawozdanie i omówienie pro- gramu narady. W dalszym ciągu publikacja streszczeń referatów, a mianowicie:

V. Madarič, *Uvodna reč (Słowo wpro- wadzające)*, s. 113.

F. Baš, *Opšti problemi jugoslovenskih muzeja u vezi sa zaštitom spomenika (Ogólne problemy muzeów jugosłowiań- skich w przedmiocie ochrony zabytków)*, s. 114—120.

V. Madarič, *Uloga i zadaci muzeja u oblasti zaštite spomenika kulture (Rola i zadania muzeów w dziedzinie ochrony zabytków)*, s. 121—123.

F. Močanin, *Muzeji i zaštita spomenika kulture i prirode u ogledalu propisa (Muzeja i ochrona zabytków kultury i przyrody*

z punktu widzenia przepisów), s. 123—129.
I. Zdravković, *Muzeji i njihov prostor (Muzea i ich przestrzeń)*, s. 130—133.

R. Nikolić, *Organizacija službe zaštite u muzejima Jugoslavije (Organizacja służby ochrony w muzeach Jugosławii)*, s. 133—141.

M. Vunjak, *Konzervatorsko-preparatorske radnice i laboratorije (Konservatorsko-preparatorskie pracownice i laboratoria)*, s. 141—145.

A. Tomašević, *Zaštita pokretnih slikanih dela (Ochrona ruchomych zabytków malarstwa)*, s. 146—149.

N. Andrejević-Kun, V. Han, *Inventarizacija, evidencija i dokumentacija u muzejima (Inwentaryzacja, ewidencja i dokumentacja w muzeach)*, s. 150—152.

E. Turnher, *O tendencijama prenošenja funkcij organa za zaštitu spomenika na muzeje na terenu (O tendenciji przenoszenia funkcji organu ochrony zabytków do muzeów w terenie)*, s. 153—156.

I. Vrbanić, *Uloga muzeja u službi zaštite (Rola muzeów w służbie ochrony)*, s. 156—158.

Zaključci i preporuka (Wnioski i zalecenia), s. 159—162.

Kronika

N. Katanić, *V. Savetovanje o zaštiti spomenika kulture i III. Kongres Društva Konzervatora Jugoslavije (V. Narada nad očnom zabytków i III. kongres Stowarzyszenia Konserwatorów Jugosławii)*, s. 163—168.

B. Maksimović, *Medunarodni Kongres u Varsavi — O problemu razvika modernog grada i ulozu njegovog istorijskog centra (Międzynarodowy kongres w Warszawie — Problem rozwoju nowoczesnego miasta i rola jego centrum historycznego)*, s. 169—170.
T. Marasović, *Zaštita i suvremeno uredenje historijskih gradova i područja — Prva tema zasjedanja međunarodne federacije za stanovanje i urbanizam, Santiago de Compostella (Spanija), Septembar 1961 (Ochrona i współczesne zagospodarowanie miast i osiedli historycznych — Pierwszy temat zebrania Międzynarodowej Federacji Mieszkalnictwa i Urbanistyki, Santiago de Compostella (Hiszpania), wrzesień 1961)*, s. 171—176.

M. Vunjak, *Zajednički sastanak Komiteta ICOM'a za muzejske laboratorije i komisije ICOM'a za tretiranje slika, Barcelona, 3—7 oktobra 1961. (Połączone zebranie komitetu ICOM dla laboratoriów muzealnych i komisji ICOM dla konserwacji malarstwa, Barcelona 3—7 października 1961)*, s. 177—180.

I. Perčić, *Konzervatorski radovi na spomenicima u Istrii i Hrvatskom primorju od 1959—1961 g. (Prace konserwatorskie przy zabytkach Istrii i na wybrzeżu chorwackim w 1959—1961 r.)*, s. 181—194, 12 il., str. w jęz. francuskim.

I. Komelj, *Spomeniško varstvena dejavnost v preteklih dveh letih (Poročilo Zavoda za spomeniško varstvo L.R.S. za leti 1960 in 1961) (Prace konserwatorskie w ostatnich dwóch latach (Sprawozdanie służby konserwatorskiej L.R.S. [Jugosławii] za lata 1960—1961.)*, s. 195—204, 4 il.

M. Ivanović, *Konzervatorski radovi na Kosovu i Metohii 1959—1961 (Prace konserwatorskie w Kosowie i Metohii 1959—1961)*, s. 205—214, 3 il.

Nekrologia

Ejnar Dyggve (1887—1961), wspomnienie pośmiertne, (D. Rendić-Miočević), s. 215—218.

Recenzje

Naše starine (Sarajewo) t. VII (1960), (N. K.), s. 219—221.

Starine Kosova i Metohije (Priština) t. I (1961), (N. K.), s. 221—222.

E. Balaš, *O zachranu vesnických stavebních památek*, *Cesky lid XLVII* (1960) z. 6, (D. Drljača), s. 222—223.

Wymiana publikacji s. 225—231.

Rocznik XIV (1963), stron 225, ilustracje.

Artykuły i studia

S. Nenadović, *Jedna hipoteza o arhitekturi hilendarske trpezarije (Hipoteza co do architektury hilendarskiego refektarza)*, s. 1—12, 9 il., str. w jęz. francuskim. Opierając się na wynikach studium planów, badaniach ikonografii i relikwii architektury bizantyjskiej wielokrotnie przebudowanego w wickach XVII, XVIII i XIX klasztoru w Hilandar, autor stawia hipotezę, że refektarz i baszta św. Jerzego pochodzą z okresu bizantyjskiego z 1303 r. Podaje projekty rekonstrukcji XIV-wiecznych fasad refektarza.

B. Skakić, *Odnos turskih vlasti prema monastrima Dovolji, Dubočici, Dobrilovini i sv. Trojici kod Pljevalja (Stosunek władz tureckich do klasztorów Dovolja, Duboczicy, Dobriloviny i św. Trójcy koło Pljevalja)*, s. 13—20, str. w jęz. francuskim. Ze znalezionych w klasztorze św. Trójcy k. Pljevalja dokumentów tureckich z XV—XIX w., dotyczących klasztorów wymienionych w tytule artykułu, wynika, że władze tureckie na piśmie wnioski mniśców, po komisijnym zbadaniu zezwalały na reperacje i remonty budynków. Reperacje i remonty musiały być dokonywane w tym samym materiale co remontowany budynek, z zachowaniem pierwotnej formy całości i detali. Nie zezwalano na dobudowywanie nowych lub rozbudowę istniejących obiektów architektonicznych.

Badania i prace konserwatorskie

M. Gojković, *Arslanagića most kod Trebiña (Most Arslanagić koło Trebińia)*, s. 21—38, 14 il., str. w jęz. francuskim. Możliwość przeniesienia kamiennego mostu Arslanagić, pochodzącego z XVI w., na nowe miejsce, wobec przewidzianej zatopienie mostu, projektowanej budowy zapory wodnej systemu hydroenergetycznego na rzece Trebišnjicy. Opis stanu istniejącego, dane techniczne demontażu i montażu, transportu, alternatywy nowej lokalizacji i ramowy kosztorys; na marginesie rozważa możliwość konserwacji przed zatopieniem.

K. Tomovski, *Konzervacija crkve monastira Psače (Konserwacja cerkwi klasztoru w Psacze)*, s. 39—45, 5 il., str. w jęz. francuskim. Konserwacja architektury i polichromii cerkwi św. Mikołaja z połowy XIV w., obejmująca scalenie splekanych

ścian i konstrukcji kamiennych kłami stalowymi i zastrzykami cementu, pokrycie dachu karpówką, usunięcie zniekształcających przeróbek, rekonstrukcję okien i zabezpieczenie fresków.

I. M. Zdravković, *Istraživački i konzervatorski radovi izvršeni na gradu Magliču u Ibarskoj Klisuri 1960 i 1961 (Prace badawcze i konserwatorskie w twierdzy Maglicz na przełęczy Ibara w 1960—1961)*, s. 45—56, 11 il., str. w jęz. francuskim. Komunikat wstępny, przedstawiający wyniki prac badawczych przeprowadzonych w 1960 r. i prac konserwatorskich wykonanych w 1961 r. na terenie ruin fortecy Maglicz. Szczegółowe wyniki prac podjętych w Maglicz zostaną opublikowane w wydawnictwie specjalnym.

Komunikaty

M. Vunjak, *Otkrivanje prekrećenih ili preslikanih sidnih slika u običnoj i infracrvenoj svetlosti (Wykrywanie pokrytych pobiałą lub przemalowanych malowideł ściennych w świetle zwyczajnym i podczerwieni)*, s. 57—62, 8 il., str. w jęz. francuskim. Komunikat wstępny, referujący wyniki prac nad zwiększeniem przezroczystości warstw przemalówek pokrywających malowidła ścienne. Zwiększenie przezroczystości uzyskiwano przez: 1-o, stosowanie światła o dłuższej fali (np. podczerwieni), 2-o, przez zastąpienie powietrza w strukturze przemalówki cieczą (np. benzenem lub alkoholem benzylowym) o wysokim współczynniku załamania światła, bliskim współczynnikowi wykazywanemu przez minerał kalcyt.

N. Stojanović, *Kratak pregled metoda analize vezivnih sredstava kod slika (Krótki przegląd metod analizy spoiw stosowanych w malarstwie)*, s. 63—68, str. w jęz. francuskim. Omówienie literatury z zakresu metodyki analitycznej spoiw malarskich, oraz podanie sposobów identyfikacji spoiw stosowanych w laboratorium fizyko-chemicznym Jugosłowiańskiego Instytutu Ochrony Zabytków (rozpuszczalność, fluorescencja i analiza mikrochemiczna).

N. Katanić, *Nastavak ispitivanja i proučavanja starih kamenih mostova u Hrvatskoj i Sloveniji (Ciąg dalszy badań i studiów starych mostów kamiennych w Chorwacji i Słowenii)*, s. 69—74, 6 il., str. w jęz. francuskim. Wyniki badań i studiów zabytkowych mostów kamiennych przeprowadzonych w 1962 r. w Chorwacji i Słowenii. Równoległe do badań terenowych przeprowadzono poszukiwania w archiwach.

Narada na temat: „Urbanistyka a ochrona zabytków”, Split 19—24.IX.1962

N. Pešić-Maksimović, *Prvo jugoslovensko Savetovanje s temom: „Urbanizam i zaštita spomenika kulture” (Pierwsza jugosłowiańska narada na temat: „Urbanistyka i ochrona zabytków”)*, s. 77—78.

V. Madarić, *Pozdravna riječ (Przemówienie powitalne)*, s. 79—80.

Temat: *Odnos službe zaštite spomenika kulture i urbanizma prema graditeljskom nasledu i međusobno kroz zakonodavstvo i praksu (Stosunek służby ochrony zabytków i urbanistyki do spuścizny architektonicznej w świetle przepisów i praktyce)*.

V. Madarić *Zaštita spomenika kulture i urbanizam (Ochrona zabytków kultury*

i urbanistyka), s. 81—88, str. w jęz. francuskim.

J. Svoboda, *Urbanističko planiranje i spomenici kulture-dosadašnja iskustva i mogućnosti* (Planowanie urbanistyczne i zabytki-osiągnięcia dotychczasowe i możliwości), s. 89—96, str. w jęz. francuskim.

Z. Kujundžić-Popović, *Urbanizam i zaštita prirode — Uzajamni odnosi i razvoj ovih dveju javnih službi kroz zakonodavstvo i praksu, sa aspekta zaštite prirode* (Urbanistyka i ochrona przyrody — Wzajemny stosunek i rozwój obu służb publicznych w świetle ustawodawstwa i praktyki w aspekcie ochrony przyrody), s. 96—100, str. w jęz. francuskim.

J. Najdhart, *Clovjek i nasljede* (Człowiek i dziedzictwo), s. 100, str. w jęz. francuskim.

O. Beritić, *Odnos urbanističke službe i Zavoda za zaštitu spomenika kulture NO općine Dubrovnik na dobrovaćkom području* (Działalność służby urbanistycznej i Zakładu ochrony zabytków R. N. gminy Dubrovnik na terytorium Dubrownika), s. 101—104, str. w jęz. francuskim.

Temat: *O spomenikom nasledu u regionu* (O dziedzictwie zabytkowym w regionie). M. Mušić, *Region i zaštita spomenika* (Region i ochrona zabytków), s. 105—109, str. w jęz. francuskim.

I. Lay, *Spomenici kulture u prostornom planiranju* (Zabytki w planowaniu przestrzennym), s. 109—113, str. w jęz. francuskim.

I. Komelj, *Zaštita Gorenjske pokrajine* (Ochrona w prowincji Gorenjska), s. 113—114, str. w jęz. francuskim.

V. Petković, *Geodezija u stvaranju dokumentacije i interpretaciji kulturno-historijskih spomenika i arheoloških urbanističkih cjelina* (Geodezja w sporządzaniu dokumentacji i w interpretacji zabytków historii i kultury oraz archeologicznych zespołów urbanistycznych), s. 115—117, str. w jęz. francuskim.

Temat: *O arheoloskim urbanim cjelinama i srednjovekovnim utvrđenjima* (Archeologiczne zespoły urbanistyczne i fortyfikacje średniowieczne).

M. Gorenc, *O karakteru savremenog pejzaža i nekim problemima zaštite arheoloških spomenika* (Charakter współczesnego krajobrazu i niektóre problemy ochrony zabytków archeologicznych), s. 118—121, str. w jęz. francuskim.

I. Zdravković, *Srednjovekovna utvrđenja i njihova zaštita* (Fortyfikacje średniowieczne i ich ochrona), s. 121—124, str. w jęz. francuskim.

M. Čanak-Medić i G. Tomašević, *Arheološke cjeline i drugi ansambli u ruševinama i mogućnosti njihovog uključivanja u savremeni život* (Skupiska archeologiczne i inne zespoły w ruinie oraz możliwości ich włączania w życie współczesne), s. 125—129, str. w jęz. francuskim.

L. Beritić, *Problemi zaštite i spasavanja urbanističkih cjelina i utvrda na području bivše Dubrovačke republike* (Problemy ochrony i ratownictwa zespołów urbanistycznych i fortyfikacji na terenie dawnej republiki Dubrownika), s. 129—132, str. w jęz. francuskim.

D. Javanović, *Urbanizam i zaštita* (Urbanizm i ochrona), s. 132—133, str. w jęz. francuskim.

Temat: *O istorijskim aglomeracijama ruralnog tipa* (Aglomeracja historyczna typu wiejskiego).

A. Freudenreich, *Historijske aglomeracije ruralnog tipa* (Aglomeracje historyczne typu wiejskiego), s. 134—138, str. w jęz. francuskim.

B. Kojić, *Razvitak seoskih naselja i urbanističko nasleđe u aglomeracijama ruralnog tipa* (Rozwój osiedli wiejskich i spuścizna urbanistyczna w aglomeracjach typu wiejskiego), s. 138—139, str. w jęz. francuskim.

S. Gvozdanović, *Kategorije naslijedenih seoskih cjelina — današnji položaj, uslovi opstanka-zadatak zaštite — mogućnost i način uključivanja u suvremeni život* (Kategorie dawnych zespołów wiejskich — sytuacja obecna — warunki egzystencji — konieczność ochrony — możliwości i sposób włączenia w życie współczesne), s. 140—142, str. w jęz. francuskim.

B. Tomašić, *O nekim problemima ruralnih aglomeracija duž jadranske magistrale i na priobalnim ostrvima* (O niektórych problemach aglomeracji wiejskich wzdłuż magistrali adriatyckiej i na wyspach przybrzeżnych), s. 143—145, str. w jęz. francuskim.

D. Drljača, *Kako zaštititi i čemu nameniti nepokretne etnografske spomenike* (Jak chronić i na co przeznaczyć nieruchome zabytki etnograficzne), s. 145—146, str. w jęz. francuskim.

N. Pešić-Maksimović, *Problemi kriterija starljanja pod zaštitu seoskih naselja spomeničkog značaja* (Problemy kryteriów obejmowania ochroną osiedli wiejskich o znaczeniu zabytkowym), s. 147—149, str. w jęz. francuskim.

Temat: *O istorijskim aglomeracijama urbanog tipa* (Aglomeracje historyczne typu miejskiego).

S. Vučenović, *Urbane cjeline spomeničkog značaja* (Zespoły urbanistyczne o znaczeniu zabytkowym), s. 150—153, str. w jęz. francuskim.

B. Maksimović, *Problemi rekonstrukcije i asanacije urbanih cjelina spomeničkog značaja* (Problemy rekonstrukcji i sanacji zespołów miejskich o znaczeniu zabytkowym), s. 153—158, str. w jęz. francuskim.

M. Prelog, *Savremena urbanizacija i zaštita historijskih ambijenata* (Współczesna urbanizacja a ochrona otoczenia historycznego), s. 159, str. w jęz. francuskim.

M. Kolarič, *Regeneracija stare Ljubljane i neke specifičnosti razvoja Zavoda za uredjenje stare Ljubljane i njegoja perspektiva* (Odnova starej Lubljany i jego perspektywy), s. 159—162, str. w jęz. francuskim.

V. Jenko, *Problemi zaštite urbanističkih cjelina u Istrii* (Problemy ochrony zespołów urbanistycznych w Istrii), s. 162—164, str. w jęz. francuskim.

E. Kapetanović, *Problem zaštite arhitektonsko-urbanističkih cjelina u Bosni i Hercegovini* (Problem ochrony zespołów architektoniczno-urbanistycznych w Bośni i Hercegowinie), s. 164—166, str. w jęz. francuskim.

D. Čelić, *Problem historijskog kontinuiteta u savremenoj urbanoj kompoziciji* (Problem ciągłości historycznej we współczesnej kom-

pozycji urbanistycznej), s. 166—168, str. w jęz. francuskim.

B. Milenković, Z. Petrović, *Prizren — problemi regulacije* (Prizren — problemy zagospodarowania), s. 169, str. w jęz. francuskim.

M. Kujačić, *Urbanizam i zaštita spomenika kulture u Hercegovini* (Urbanistyka i ochrona zabytków w Hercegowinie), s. 169—173, str. w jęz. francuskim.

B. Kalodera, *O pitanjima zaštite našeg urbanog naslijeda* (Zagadnienia ochrony naszej spuścizny urbanistycznej), s. 173—176, str. w jęz. francuskim.

J. Marasović, T. Marasović, *Zaštita i uredjenje staroga centra grada Splita* (Ochrona i zagospodarowanie starego centrum miasta Split), s. 176—182, str. w jęz. francuskim.

I. Petricioli, *Neki konzervatorsko-urbanistički nesporazum u Zadru* (Niektóre nieporozumienia konserwatorsko-urbanistyczne w Zadar), s. 182—184, str. w jęz. francuskim.

N. Radulić, *Urbano naslijede i nova izgradnja u Zadru* (Spuścizna urbanistyczna i nowa zabudowa w Zadar), s. 184—186, str. w jęz. francuskim.

N. Bezić, *Problem zaštite starih naselja i lociranje novih u Makarskom primorju* (Problem ochrony dawnych osiedli i lokalizacji nowych na wybrzeżu Makarska), s. 187—188, str. w jęz. francuskim.

D. Kečkemet, *Historijske urbanističke cjeline i nove regulacijske osnove* (Historyczne zespoły urbanistyczne i nowe zasady zagospodarowania), s. 189—192, str. w jęz. francuskim.

Zaključcy *Savetovanja s temom „Urbanizam i zaštita spomenika kulture* (Wnioski narady na temat „Urbanistyka a ochrona zabytków”), s. 193—196.

Kronika

J. Sevdic, *Radovi Pokrajinskog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Novom Sadu u periodu od 1958-kraja 1962* (Prace zakładu ochrony zabytków prowincji Nowy Sad w okresie od 1958 do końca 1962 r.), s. 197—209, 9 il., str. w jęz. francuskim.

Recenzje

J. Marette, *Connaissance des primitifs par l'étude du bois du XII-e au XVI-e siècle*. Paris 1961, (O. Nedić), s. 210.

Saojeztaňa, wyd. Republičkij zavod za zaštitu spomenika kulture Srbije, t. IV, Belgrad (1961), (O. Nedić), s. 210—211.

Muzeju, časopis za muzeološka pitanja, Belgrad, z. 14 (1963), (N. K.), s. 212—213.

Bulletin Instituta za likovna umjetnosti. JAZU, Zagreb, R. VII, (1959) z. 1, 2, 3, R. VIII (1960), z. 1, 2, 3, (O. N.), s. 213—214.

Österreichische Zeitschrift für Kunst u. Denkmalpflege, Wien, R. XIII (1959) z. 1, 2, 3/4, R. XIV (1960) z. 1, 2/3, 4, R. XV (1961) z. 1, 2, 3, 4, R. XVI (1962) z. 1/2, 3, 4 (O. N.) s. 215—218.

Wymiana publikacji w roku 1962 s. 219—225.

J. Lehmann

PAMÁTKOVÁ PÉČE. Wyd. Československé památkové péče, Praha. Ukazuje się dziesięć razy w roku.

Rocznik XXIII (1963).

Zeszyt 1, stron 32, ilustracje.

J. Kroha, *Naše památky v komunistické společnosti (Nasze zabytki sztuki w społeczeństwie komunistycznym)*, s. 1—3. Podobnie jak w drodze do socjalizmu, także w przejściu od socjalizmu do komunizmu zagadnienia ochrony i konserwacji zabytków, ich istoty oraz ich wartościowania, muszą podlegać nieustannej rewizji. Zabytki, integralna część środowiska, jako dzieła sztuki o znaczeniu kulturalno-politycznym, winny przetrwać w odpowiedniej formie dla przyszłych pokoleń społeczeństwa komunistycznego. W zwycięskiej walce nowego ze starym, rekonstruowania i tworzenia, zabytki mają do odegrania niepoślednią rolę. Zgodnie z główną koncepcją ideową, nowoczesne i celowe ujęcie zagadnień konserwacji czy rekonstrukcji musi służyć przekazywaniu istotnych wartości kulturalnych i politycznych.

O. Šujanová, *Úvaha o ulohe mikrobiologie pri pamiatkovej starostlivosti (Uwagi o zadaniach mikrobiologii w konserwacji zabytków)*, s. 3—6. Mikrobiologia i jej pochodne, jeden z najważniejszych czynników w walce konserwatora z mikroorganizmami. Znajomość odmian bakterii jest podstawą do zastosowania najnowszych zdobyczy wiedzy celem ich zwalczania. Czynniki wpływające na szybki rozwój bakterii; metody zapobiegawcze, próby zabezpieczania i przeciwdziałania; preparaty chemiczne, związki chemiczne, antybiotyki i ich zastosowanie. Przykłady, sposoby i metody konserwacji, rezultaty prób i doświadczeń, opisy poszczególnych zabiegów.

O. Dostál, *Prispěvek k poznání vyvoje jihočeské lidové architektury (Przyczynki do znajomości rozwoju architektury wiejskiej Czech Południowych)*, s. 6—17. 11 il., str. w jęz. niemieckim. Poszczególne fazy kształtowania się architektury zabudowań wiejskich na terenie Czech Południowych: połowa XIX w., przejście od budownictwa drewnianego do murowanego, czynniki funkcjonalne i dekoracyjne, pierwiastki tradycyjne i wpływy stylów architektury miast, systematyczne wypieranie utilitaryzmu przez szlachetne koncepcje architektoniczne. Charakterystyczne, reprezentacyjne dla pewnych okręgów typy budowli i ich znaczenie dla wyrazu zespołów budownictwa wiejskiego w osiedlach. Budowle zabytkowe z okresów dawniejszych, typowe dla XVII i XVIII w. Ochrona zabytków architektury wiejskiej użytkowanej i nieużytkowanej.

J. Herout, *Úpravy oken památkových objektů (Rekonstrukcja okien w obiektach zabytkowych)*, s. 18—25, 7 il., str. w jęz. francuskim. Cz. I. Zarys historycznego rozwoju okna. Kolorystyka rodzaju podziałów okiennych, sposób ustawienia w stosunku do płaszczyzny lica ściany. Celowość w odniesieniu do fasady i wnętrza. Zachowanie cech charakterystycznych przy konserwacji i rekonstrukcji

obiektów zabytkowych dla zachowania właściwości stylu i wyrazu

Kronika

Jaroslav Böhm (zm. 6.XII.1963) wspomnienie pośmiertne, (J. Vesely), s. 26—27, 1 il.

Recenzje

„*Europäische Kunst um 1400*”, Katalog wystawy wiedeńskiej w 1962 r., omówienie artykułów z różnych dziedzin sztuki XIV—XV w. (J. Pavel) s. 27—28.

„*Pamjatniki Kultury*”, Moskwa, II, (1960), wyd. Akademii Nauk ZSRR, s. 234, 133 il., (S. Makajew), s. 28—29.

J. Arvid Hedwall, *Chemie im Dienst der Archäologie, Bautechnik, Denkmalpflege*, Göteborg 1962, (J. B. Pelikán), s. 29—30. E. Newton, *Głos w dyskusji o zdejmowaniu przelamowań ze starych obrazów*, „The Arts Review” t. XIV, (zeszyt 4/1962), (J. Schenk), s. 30—31.

Streszczenia obcojęzyczne, s. 31—32.

Zeszyt 2, stron 32, ilustracje.

V. Novotny, *Zakladni požadavek (Zasadniczy postulat)*, s. 33—34. Wytyczne XII Zjazdu Czechosłowackiej Partii Komunistycznej w odniesieniu m.in. do ochrony zabytków. W społeczeństwie bezklasowym aspekt historyczny przechodzi w aspekt społeczno-polityczny. Zasadniczym postulatem chwili jest przepracowanie od podstaw wszelkich pojęć i zagadnień konserwacji zabytków, celem stworzenia i konkretnego sformułowania przejrzystego systemu. Obowiązek taki dotyczy całego kolektywu pracowników ochrony zabytków.

A. Vošahlik, O. Petráš, *Obnova bývalého Steidlerova hostince v České Skalici (Renowacja dawnego hotelu Steidlera w Czeskiej Skalicy)*, s. 34—36. Szczegółowy opis historyczny budynku i wprowadzanych w nim zmian, z dokładnym przebiegiem ostatnio ukończonej renowacji. Budynek zabytkowy, powiązany z osobą słynnej pisarki czeskiej, Bożeny Niemcowej, został w setną rocznicę jej śmierci w odnowionej postaci przekazany na muzeum jej imienia.

O. Janka, *Oprava socharské vyzdoby zámku v Peruci (Renowacja dekoracji rzeźbiarskiej zamku w Perucu)*, s. 37—39. Podczas odnawiania zamku w Perucu stwierdzono, że stojące na attyce frontonu rzeźby są bardzo zniszczone: zrobione z miękkiego piaskowca, uszkodzone przez warunki klimatyczne i błędne zastosowanie mleka cementowego, ostatecznie wydrążone głęboko przez rodzaj dzikich pszczoł. Zapadła decyzja zastąpienia ich odpowiednimi kopiami. Zdjęcia rzeźb dokonano przy pomocy helikoptera — metoda ta okazała się tańsza i szybsza od zastosowania specjalnych rusztowań na wysokości ponad 15 m. W ten sam sposób będą umieszczone na frontonie rzeźby-kopie. Oryginały po odnowieniu znajdują się w muzeum.

J. Herout, *Úpravy oken památkových objektů (Rekonstrukcja okien w obiektach zabytkowych)*, s. 39—51, 14 il., str. w jęz. francuskim. Cz. II. Część praktyczna.

Autor omawia różne rodzaje osadzania okien w płaszczyźnie lica ściany, uzasadnione koncepcją architektoniczną całości, dalej zdobienie okien: lakiery, kraty, witraże i malowidła dekoracyjne na tzw. oknach ślepych. Symetria i proporcje w poszczególnych stylach, odchylenia od norm i wypaczenia koncepcji architektonicznych. Błędy w pracach konserwatorskich, przy przeróbkach i przebudowach. Na zakończenie pewne uwagi ogólne na temat możliwości wykonania okien tzw. „nietypowych” w związku z pracami konserwatorskimi.

F. Kašička, *Dum „U elefanta” v Praze (Dom „Pod słońcem” w Pradze)*, s. 52—55, 6 il. Artykuł zawiera dokładne omówienie, poparte szkicami i planami, pierwotnej budowy bardzo starego, zabytkowego domu, zmiany jakie zachodziły przy kolejnych przeróbkach, przebudowach i renowacjach. Przedstawia szczegóły wiązań, spojeń, umocnień, fragmenty dekoracji, wprowadzane w myśl zmian, narzucanych kolejno przez potrzeby użytkowników, lub dyktowane wymaganiami mody i stylu. Wiele zachowanych rozwiązań typowych dla architektury romańskiej.

E. Krtilová, *Reinstalace na Hluboké (Powtórne udostępnienie zamku Hluboka)*, s. 56—57, 2 il. Jeden z najbogatszych w zbiory sztuki zamków nad Weltawą został ostatnio odnowiony, wprowadzono pewne niezbędne zmiany dla uprzyętnienia i nowoczesnej ekspozycji bardzo cennych, nadmiernie dotąd stłoczonych dzieł sztuki. Dołączono do sal wystawowych cały szereg dalszych, odpowiednio przystosowanych pomieszczeń. Na zamku znajdują się również obrazy wielkich mistrzów, jak kosztowne, stare dywany, zabytkowe meble, porcelana, szkło, broń itp.

M. Křižan, *Organizácia ochrany pamiatok v Rumunsku (Organizacja ochrony zabytków w Rumunii)*, s. 58—62, 5 il. W Rumunii ochrona zabytków podlega częściowo ministerstwu kultury, częściowo ministrowi budownictwa. Dyrekcja ochrony zabytków prowadzi trzy działy pracy: badawczy, dział projektów i dział wykonawczy. Dokonano prac konserwatorskich w licznych kościółkach drewnianych, przy malowidłach ściennych i renowacji obiektów architektury murowanej. Pracownicy ochrony zabytków mają stały kontakt z zagranicą, zwłaszcza z pracownikami konserwatorskimi w Rzymie. Wielkim osiągnięciem jest doskonale prowadzone przez specjalistów „muzeum architektury ludowej” w Bukareszcie, dokąd sprowadzane są zanikające okazy bardzo bogatego i różnorodnego budownictwa wiejskiego.

Kronika

Josef Kšir w siedemdziesięciolecie urodzin, (H. Rokyta), s. 62.

Spis wydawnictw o zabytkach kulturalnych, (H. Rokyta), s. 62.

Wieczór dyskusyjny Instytutu Teorii i Historii Sztuki CSAV, (Vera Nejedlá), s. 63—64.

Streszczenia obcojęzyczne, s. 64.

Zeszyt 3, stron 32, ilustracje.

Z. Živkovićová, *Péče o nástěnné malby v Jugoslávii (Ochrona malowideł ściennych w Jugosławii)*, s. 65—67 3 il. Głównym przedmiotem ochrony są cenne malowidła ścienne w starych, na pół zniszczonych lub zrujnowanych klasztorach i kościołkach, pochodzących przeważnie z XI—XV w. Ochrona oparła się na postępowej ustawie, regulującej od strony formalnej zagadnienia konserwacji i rekonstrukcji. Przeprowadzono dokładną inwentaryzację malowideł, obejmujących 20,000 m² powierzchni, przeszkolono specjalnie w tym kierunku konserwatorów i pracowników ochrony zabytków. Prace przyniosły olbrzymie rezultaty. W Belgradzie otwarto specjalne muzeum gromadzące kopie najlepszych dzieł z różnych okresów czasu i z rozmaitych obiektów. Służy ono nie tylko szerokiej publiczności, ale przede wszystkim kształceniu historyków sztuki i specjalistów konserwatorów.

A. Liška, *Historický profil pudy Staroměstského náměstí v Praze (Profil historyczny terenu Rynku Staromiejskiego w Pradze)*, s. 68—83 13 il. str. w jęz. francuskim. Szczegółowe opracowanie odkryć archeologicznych, dokonanych na Rynku Starego Miasta w Pradze w r. 1943, z okazji urządzania zbiornika wodnego przy pomniku Jana Husa. Odczytano szereg warstw, aż po w. XII—XIII, uzyskano sporo przedmiotów zabytkowych różnego rodzaju, które pozwoliły uzupełnić posiadane dotychczas wiadomości z zakresu życia codziennego i zachodzących przemian na terenie stolicy. W warunkach okupacji praca była dość pobieżna i zbyt pośpieszna. Autor sugeruje systematyczne przebadanie tego terenu drogą prac wykopaliskowych.

Wolna Trybuna s. 83.

Redakcja periodyku wprowadza nowy dział, zrywając pracowników ochrony zabytków do stałej z nim współpracy. Stawia pierwsze zasadnicze pytanie: 1. Z jakimi trudnościami spotykacie się w swych pracach konserwatorskich? 2. Jakie, waszym zdaniem, istnieją możliwości czy też postulaty organizacyjne zmierzające do ich usunięcia?

J. Kroha, *Památková péče v MLR a u nás (Ochrona zabytków w Węgierskiej Republice Ludowej a u nas)*, s. 83—88, 2 il. Organizacyjnie ochrona zabytków na Węgrzech przypomina czechosłowacką. Uderza szybkie tempo realizowania prac rekonstrukcyjnych i konserwatorskich. Aktualne jest zagadnienie celowego wykorzystania budynków zabytkowych w ramach rozbudowy kraju, a także ustalenie koncepcji właściwego pod względem kulturalnym i ekonomicznym powiązania dawnej zabudowy z nowoczesną w jedną, jakkolwiek różną w stylu, całość. Estetyka i walory historyczne winny być czynnikiem rozwoju kultury socjalistycznej.

Za i przeciw, s. 88—91, 5 il.

Drugi, podobnie jak „Wolna Trybuna”, nowy dział czasopisma, posiadający charakter polemiczny. Otwiera go szereg notatek, wykazujących błędne, nieprzemyślane koncepcje remontów domów zabytkowych, najczęściej samowolne, bez porady i interwencji fachowców. Wymienia szereg

faktów szkodliwych zmian i niecelowych inwestycji, uzasadnia je zdjęciami.

Kronika

Ocena seminarium poświęconego sprawom muzealnictwa technicznego, jakie odbyło się 30.XI.1962 w Pradze, (F. Jilek), s. 91—92.

Recenzje

V. L. Tapié, *Baroque slave et d'Europe centrale, „Manierismo, Barocco, Rococo”*, (1960), (J. Pavel), s. 92.

W. Ohle, *Noch einmal das Problem „Windmühlen”*, „Mitteilungen” XIII 1962, (M. Farka), s. 92—94.

„Studies in Conservation”, VII (1962), Zeszyt 1, (E. Lososová), s. 94—96.

Streszczenia obcojęzyczne.

Zeszyt 4, stron 32, ilustracje.

J. Langr, *Propagace a popularizace památkové péče (Propagowanie i popularyzacja ochrony zabytków)*, s. 97—98. Popularyzacja ochrony zabytków w jak najszerszej mierze winna być niepodzielną częścią samej ochrony zabytków. Podobnie jak ocena wartości historycznej, kulturalnej i politycznej zabytków, także i założenia prac konserwatorskich, metody tych prac oraz osiągnięcia powinny stać się własnością całego społeczeństwa, docierać do najszerszych mas, budząc zainteresowanie, poszerzając wiedzę o zabytkach i umiowanie konstruktywnych dzieł przeszłości. Autor wskazuje drogi popularyzacji: prócz odczytów, wycieczek itp., także radio, a największe pole działania w tym zakresie widzi w telewizji.

L. Losos, *Drevokazné houby v památkových objektech (Grzyby drzewne w obiektach zabytkowych)*, s. 98—102, 6 il. Odmiany grzyba drzewnego w zabytkowych budynkach drewnianych, zachodzące procesy chemiczne rozkładu drewna, metody rozpoznawania, impregnacja, malowanie ochronne, najnowsze preparaty zabezpieczające, ich stosowanie i działanie. Podstawą ochrony jest wczesne rozpoznanie grzyba, stworzenie niesprzyjających warunków dla jego rozwoju, staranne i wszechstronne zastosowanie właściwych metod przeciwdziałania.

B. Procházka, *Kaple Kajetánka v Brzewnovie (Kaplica Kajetanka w Brzewnovie)*, s. 102—106, 5 il. Na Brzewnovie, przedmieściu Pragi, znajduje się rotunda, pozostałość kaplicy teatynów, wybudowanej po r. 1666. Kaplica została zbudowana dokładnie na wzór jednego z kościołów w Bawarii, utrzymana w stylu romańskim. Dokładne omówienie i zilustrowanie szczegółów konstrukcji. Ponieważ resztki tej budowli uznano za zabytek wysokiej wartości, zdecydowano dokonanie zabiegów konserwatorskich i użytkowanie rotundy jako altany w otaczającym ją parku.

Z. Louda, *Tvrz Suchdol u Kutné Hory (Twierdza Suchdol pod Kutną Horą)*, s. 107—112, 8 il. Szczegółowy opis, udokumentowany zdjęciami i szkicami, powstałej około 1400 r. czworobocznej twierdzy, otoczonej nawodnioną fosą. Przebieg rekonstrukcji ze wzmacnianiem fragmentów zniszczonych i nadwątłych, dokonywanej dla przystosowania obiektu

do celów społeczno-kulturalnych. Władze miejscowe nie odnoszą się właściwie do zabytkowego obiektu, przeprowadzają zmiany, przystosowują do chwilowych potrzeb na własną rękę, niszcząc w ten sposób zabytkowe mury.

J. Dostál, *Heinzova socha v Uhrčicích (Rzeźba G. A. Heinza w Uhrzycicach)*, s. 113—114, 2 il. Życiorys jednego z najzdolniejszych rzeźbiarzy czeskiego baroku, tworzącego w pierwszej poł. XVIII w. oraz dokumentacja uzasadniająca jego autorstwo rzeźby św. Floriana we wsi Uhrzycyce.

F. Plachy, *Některé právní otázky památkové péče (Niektóre problemy prawne ochrony zabytków)*, s. 114—117. Omówienie poszczególnych artykułów ustawy o ochronie zabytków. Niektóre z nich autor uważa za niewystarczające, inne za nie dość sprecyzowane, dopuszczające różnorodną interpretację.

Wolna Trybuna

M. Bělohávek, *Prace aktyvu ochrany zabytků v Pláně, s. 118—121, 2 il.*

Za i przeciw

Kolejna dokumentacja błędnego i szkodliwego traktowania zabytków, s. 122—123, 5 il.

Kronika

Zestawienie prac konserwatorskich w latach 1958—1962 w Czechach Środkowych, s. 123—126, 10 il.

Recenzje

O. J. Blažiček s kolektivem spolupracovníků, *Slovník památkové péče*, Praha 1963, (J. Langr), s. 126—127.

E. Krygier — T. Rusczyńska, *Katalog zabytków budownictwa przemysłowego w Polsce*, Wrocław—Warszawa 1958, (J. Pavel), s. 127—128.

D. Hejzdová, *Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze*, Praha 1962, (D. Stará), s. 128.

Zeszyt 5, stron 32, ilustracje.

J. Bayer, *Poučení z jednoho příkladu (Nauka płynąca z pewnego przykładu)*, s. 129—132, 4 il. W związku ze skargami na obojętność społeczeństwa wobec niszczenia zabytków, autor na przykładzie zamku w Roztokach pod Pragą wskazuje sposób obudzenia inicjatywy i zorganizowania pomocy środowiska przy ochronie i odbudowie zabytku. Z inicjatywy kółka krajoznawczego, a przy pomocy pracowników ochrony zabytków wystąpiło do właściwych czynników o uzyskanie zgody spółdzielni produkcyjnej, w której użytkowaniu był zamek, na przeprowadzenie prac zapobiegających dalszemu niszczeniu zabytku oraz systematyczne kontrolowanie stanu zamku. W pracach tych brała czynny udział młodzież i okoliczni mieszkańcy. W części zamku stworzono muzeum krajoznawcze, doprowadzono do odpowiedniego stanu podwórze i park.

J. Petru, *Památková restituce „Stare pošty” v Uherském Hradišti (Rekonstrukcja konserwatorska „Starej poczty”, w Uherskim Hradiszczu)*, s. 133—135, 5 il. „Stara poczta” w Uherskim Hradiszczu, zbudowana w r. 1723 jako arsenał, początkowo została uznana za obiekt nadający się do rozbiórki. Po zmianie decyzji

przystąpiono do poważnej, daleko sięgającej rekonstrukcji. Powracając do pierwotnego projektu, usunięto późniejsze zmiany, przywrócono dawne formy i barwy tynków z dostosowaniem do potrzeb współczesnego użytkownika galerii sztuki tego regionu.

M. Stehlik, *Restaurátorské akce na hradech a zámkách Jihomoravského kraje (Prace konserwatorskie w pałacach i zamkach okręgu Moraw południowych)*, s. 136—139, 3 il. Dokładny wykaz i omówienie wykonanych prac konserwatorskich oraz rekonstrukcji, a także przystosowania zabytkowych pałaców i zamków na terenie Moraw Południowych do celów społeczno-kulturalnych. Prace objęły swym zasięgiem wszelkie działy: od architektury przez malarstwo ścienne, freski, sztukaterie, po obrazy starych mistrzów, zabytkowe meble i artystyczną stolarszczyznę. Przy pracach konserwatorskich odkryto i określono szereg nieznanych fragmentów oraz dzieł sztuki.

A. Vošahlik, *Objev renesančního stropu v Pardubickém zámku (Odkrycie stropu renesansowego w zamku w Pardubicach)*, s. 140—146, 5 il. Przy pracach konserwatorskich na zamku w Pardubicach wykryto pod powierzchnią barokowych sklepień i tynków wartościowe szczegóły, pozwalające na ustalenie, jak wyglądały poszczególne fragmenty sal renesansowych. Dokładny przebieg sondaży i prac przygotowawczych, odsłonięcie stropu renesansowego, zdobionego bogatą ornamentacją i polichromią. Odsłonięty strop odpowiada ściśle dokumentacji architektonicznej zamku z 1726 r., kiedy to przeprowadzano przebudowę zamku. Udało się ustalić, że ten właśnie strop pochodzi z pierwszej połowy XVI w.

Wolna Trybuna

Uwagi o pracach aktywu ochrony zabytków w Pradze, (M. Flegl), s. 146—147,

Za i przeciw

Omówienie dwóch przypadków rozbiórki obiektów zabytkowych, przeznaczonych do odbudowy, s. 147—148, 4 il.

Kronika

Zestawienie prac konserwatorskich w latach 1958—1962 w Czechach Środkowych (ciąg dalszy), s. 149—156, 17 il.

Recenzje

„Historická knižni vazba. Sborník příspěvků.” Liberec 1962, (J. Pavel), s. 157. E. Frodl-Kraft, *Die mittelalterlichen Glasgemälde in Wien, Corpus vitrearum medii aevi Oesterreich*, I., Wiedeń 1962, (O. Pechová), s. 157—159, 3 il.

O. Stary a kolektiv spolupracovníků, *Československá architektura od nejstarší doby po současnost*, Praha 1962, (V. Nejedlá), s. 159—160.

Zeszyt 6, stron 32, ilustracje.

J. Mayer, *Praha bude památkovou rezervací (Praga będzie rezerwatem zabytkowym)*, s. 161—163. Historyczne, polityczne i społeczno-kulturalne uzasadnienie przeprowadzenia słusznej koncepcji ustanowienia Pragi rezerwatem zabytków. Omówienie celowości tej decyzji, która w konsekwencji przyniesie możliwości zastosowania

pewnych ogólnych zasad ochrony i konserwacji, co bezwzględnie podniesie ogólny poziom tych prac, a zarazem przyczyni się do rozszerzenia zasięgu interwencji specjalistów i fachowców we wszelkie poczynania w zakresie rekonstrukcji i konserwacji oraz do ich kompleksowego rozwiązania. Koncepcja ta ma także dodatnie znaczenie dla rozwiązania problemu zabytków w sensie ekonomicznym.

M. Heroutová, *Architektonický vývoj historických částí nemocnice na Františku (Rozwój architektoniczny historycznych części szpitala na Františku)*, s. 163—165, 1 il. tab. W związku z rozpoczęciem prac konserwatorskich udało się ustalić dane historyczne dwóch kościołów na terenie dawnego szpitala oo. bonifratrów. Mniejszy kościółek św. Szymona i Judy powstał w 1354 r. w stylu gotyckim, przebudowany w r. 1615 na renesansowy. Po r. 1618 dobudowano przy ścianie południowej drugi kościół, obszerniejszy, do użytku braci czeskich. Kolejno przechodzą oba kościoły przebudowy barokowe. Oba budynki obecnie są przeznaczone dla zbiorów muzealnych. Dalsze sondáže są w toku, po ich zakończeniu nastąpią wstępne prace konserwatorskie.

S. Důbravec, *Památky povstaleckého mesta (Zabytki powstańczego miasta)*, s. 166—167, 1 il. Obszerne omówienie zabytków Banskiej Bystricy, zarówno z ostatniego półwiecza, powiązanych ze znanymi faktami politycznymi, jak i poszczególnych obiektów w historycznej części miasta, których inwentaryzację i określanie prowadzi się systematycznie od 1960 r. Prace konserwatorskie są w toku; po ich zakończeniu poszczególne odrestaurowane domy zespoły konserwatorskie oddają zarządowi miasta do celów mieszkalnych, administracyjnych lub usługowych.

J. Hyzler, *Najbliži ukoly památkové péče v Praze (Najbliższe zadania ochrony zabytków w Pradze)*, s. 167—174, 10 il. Rekonstrukcja i racjonalna konserwacja takiego skupiska zabytków, jakim jest Praga, przechodzi możliwości jednej generacji. Autor wskazuje więc na sprawy najpilniejsze, wytypowując obiekty cenne, grożące zawaleniem. Omawia kolejno przyczyny dewastacji, wysuwa rzeczowe argumenty przeciwko często spotykanej opinii, że zbyt zniszczone domy należałoby wyburzyć.

H. Primusová, *Práce průvodcu v Praze (Praca przewodników po Pradze)*, s. 175—181, 4 il. Artykuł omawia zasady szkolenia przewodników wycieczek, przedstawia zarazem cały szereg postulatów, zmierzających do poszerzenia i pogłębienia wiedzy przewodników z zakresu historii, historii sztuki, a także architektury zabytkowej innych krajów dla celów porównawczych. Wśród wniosków znalazły się także propozycje udostępnienia zwiedzającym całego szeregu wartościowych zabytków, które z tytułu zajęcia przez instytucje lub mieszkania prywatne nie są dostępne dla szerszego ogółu. W konkluzji artykuł domaga się znacznie wyższego poziomu wiedzy u przewodników po Pradze.

M. Farka, *Izolování zdíva elektroosmotickou metodou v Madarsku (Izolowanie materiałów budowlanych metodą elektroosmo-*

tyczną na Węgrzech), s. 181—185, 3 tabele. Celem zabezpieczenia zabytków architektury przed niszczącym działaniem wody, zwłaszcza podsiąkającej, wprowadzono na Węgrzech (a także i w Polsce) metodę izolacji elektroosmotycznej. Początkowo wszelkie związane z nią prace wykonywano ręcznie, obecnie wprowadzono już pewną mechanizację, co w efekcie pozwoliło ustalić, że koszty tej metody kalkulują się o połowę niż przy dotychczasowej metodzie podcinania murów. Wyniki są ogromnie zachęcające: po przejściu okresu wysychania, wilgoć powtórnie już się nie pojawia. Problem otwarty stanowi jeszcze zwolnienie tempa osuszania murów pod malowidłami ściennymi: krystalizujące się przy procesie chemicznym na powierzchni sole niszczą malowidła ścienne. Trwają dalsze badania i prace nad ulepszeniem tej metody.

Wolna Trybuna

Ochrona zabytków w okręgu Kromeriz, (J. Bilek), s. 185—186.

Kronika

Zestawienie prac konserwatorskich w latach 1958—1962 na terenie Moraw Południowych, s. 186—187, 1 il.

Duże zainteresowanie budzi „skansen” w Rožnowie, (M. Nováková), s. 187—189, 3 il.

Archiwa: Odnowienie kościoła farnego w Krzenowie pod Morawską Trzebową w 1741 r., s. 189.

Recenzje

Mětská památková rezervace, Práce muzea v Kutne Hore, Kutna Hora 1962, (J. Herout), s. 190—191.

Pražský sborník vlastivědy 1962, Praha 1962, (J. Pavel), s. 191.

Streszczenie całego numeru w języku niemieckim.

Zeszyt 7, stron 32, ilustracje.

J. Pavel, *Památky a kultura cestování (Zabytki a kultura turystyki)*, s. 193—195, 1 il. Turystyka i zwiedzanie zabytków jako forma odprężenia i wypoczynku po pracy oraz uzupełnienia wiadomości o historii własnego kraju, budzenia zainteresowań i świadomości polityczno-społecznej. Problem opracowania specjalnej metody zwiedzania zabytków w zależności od zainteresowań uczestników wycieczek, która pozwalałaby na dokładniejsze, bardziej wszechstronne zapoznanie się z oglądanymi obiektami oraz poruszenie łączących się ze zwiedzaniem zagadnień kompleksowych.

I. Šperling, *Restaurování interiéru Kauniceva paláce v Praze (Renowacja wnętrza pałacu Kanitza w Pradze)*, s. 196—199, 3 il. Historia pałacu zbudowanego w 1782 r. w stylu późnego baroku, zmiany, przebudowy i ostateczna renowacja w r. 1961. Pałac został oddany do użytku zarządu głównego centralnej organizacji kobiecej w Pradze. Omówienie poszczególnych prac, wykonanych przez najlepszych specjalistów rzemiosł artystycznych, przy całkowitym zachowaniu walorów stylu i epoki. Specjalne trudności przedstawiała sprawa nowych obić do stylowych mebli oraz przystosowanie stylowych lamp do oświet-

lenia elektrycznego. Całość prac pozwoliła zachować w dokładnej postaci jeden z najciekawszych obiektów epoki.

G. Balaša, *Doterajšie vysledky pri obnove kostola v Ludrovej (Dotychczasowe rezultaty przy renowacji kościoła w Ludrowej)*, s. 199—201, 2 il. Do renowacji kościoła pochodzącego z XIII w. przystąpiono bardzo późno. Wcześniejsze położenie nowej posadzki uniemożliwiło dokładne przebadanie sklepień i ewent. odnalezienie grobowców. W przebiegu prac konserwatorskich otworzono zamurowaną, dobrze zachowaną kryptę pod renesansową wieżą. Znalaziono tu prymitywnie wykonane trumny ze zwłokami z końca XVII w. Prócz dawniej znanych malowideł ściennych wykryto cały szereg fragmentów zachowanych malowideł, niektórych z XIV w., innych po renowacji z XVI w. Udało się także ustalić, że kościół poświęcony był i oddany do użytku w XIII w. Po zakończeniu prac konserwatorskich nieużytkowany od lat blisko dwustu kościółek został przekazany dla celów naukowo-oświatowych.

M. L. Pulec, *Byl objeven husitský trezor? (Czyżby odkryto skarbiec husycki?)*, s. 201—204, 3 il. Przy przeglądzie skarbcia kościelnego, mieszczącego się nad zakrytą kościoła Tyńskiego w Pradze, stwierdzono, że na wewnętrznej powierzchni drzwi szafy gotyckiej znajdują się resztki napisów. Przy pomocy specjalnych zdjęć i współpracy paleografów udało się odczytać i uzupełnić cały szereg wyrazów i cyfr, świadczących o zawartości skarbcia i użytkowaniu naczyń kościelnych tej centralnej bazyliki husyckiej pod koniec XV i na początku XVI w. Dane, zawarte w zapisach, stanowią niezmiernie wartościowy wkład do wiadomości z zakresu historii, religii i obyczajów omawianej epoki.

V. Piša, *Nové poznámky o domě čp. 16 na Starém Městě Pražském (Nowe odkrycia w domu lp. 16 na Starym Mieście w Pradze)*, s. 205—209, 5 il. Wymieniony dom, jedyny do roku 1909 całkowicie zachowany mieszkalny obiekt romański na północ od Alp, został przy regulacji miasta wyburzony. Obecnie przeprowadza się badania i konserwację zachowanego pod powierzchnią ulicy najniższego poziomu tego domu. Wobec szkód, poczynionych przez zawilgocenie, wykonano szereg prac, usuwając niewłaściwe, uprzednio wykonane zabezpieczenia. Przy tej okazji odsłonięto nowe części portalu, stropów, filarów i sklepień.

H. Rokytá, *Rakouský skansen (Austriacki skansen)*, s. 209—210. W Austrii, między miastami Graz i Bruck będzie stworzony w ciągu pięciu lat skansen o powierzchni 45 ha. „Mała Austria”, jak będzie się ten obiekt nazywał, będzie „zamieszkała”, wieśniacy będą uprawiali podzielone im pola, rzemieślnicy — przy pomocy archaicznych narzędzi — będą wykonywali swoje prace, na placu wiejskim będą się odbywały tradycyjne obrzędy wiejskie. Na zboczach wzgórz powstaną osady bohaterów, węglarzy i pasterzy. Austriacki skansen będzie obiektem tzw. typu północnego. Zadaniem jego będzie zachowanie wszelkich form „dawnego życia”, wypieranego i zacieranego bez reszty przez postęp cywilizacji.

Kronika

Zestawienie prac konserwatorskich w latach 1958—1962 na terenie Moraw Południowych (ciąg dalszy), s. 210—213, 4 il. Ochrona pomników z czasu pobytu J. Marena w Czechach pod Kosirzem, (J. Kühn- del), s. 213, 1 il.

Za i przeciw

Problem braku opieki nad zamkiem w Oslawanach, s. 214, 3 il.

Recenzje

„*Studies in Conservation*” II, zeszyt 2, 1962, (E. Lososová), s. 215—216, 1 il.

„*Otázky restaurování a konzervace děl výtvarného umění*”. Moskwa 1960, (M. Malczewska), s. 216—217.

W. Kostoczkin, *Russkoje oboronnoje zoczesztwo konca XIII. naczala XVI wjekow*, Moskwa 1963, (S. Makajew), s. 218—221, 4 il.

Na dobrej drodze, omówienie wystawy zabytków w „Starej Poczcie” w Węgierskim Hradisczu, (J. Langr), s. 222—223, 2 il.

Streszczenie całego numeru w języku niemieckim.

Zeszyt 8, stron 32, ilustracje.

P. Korčák, *O dalsi životnost chráněných staveb (O dalsze utrzymanie w dobrym stanie budowli pozostających pod ochroną)*, s. 225—233, 6 il. Szczegółowe omówienie wszelkich problemów, związanych z niszczeniem obiektów zabytkowych mimo konserwacji. Autor rozstrząsa zagadnienia: funkcjonalnej wartości budynków, ich wartości ekonomicznych i kulturalnych oraz uzasadnia tezę, że trwałość budynku związana jest ściśle z jego walorami funkcjonalnymi i warunkami środowiska. Słowo od redakcji: zwraca uwagę czytelnika na społeczne znaczenie ochrony zabytków, temat poruszony w następnych dwóch artykułach.

J. Homolka, *K restauraci něktěrych praci mistra zvikovského oplakávání (W związku z renowacją kilku prac twórcy zvikowskiej Piety)*, s. 234—239, 4 il. Udokumentowane i uzasadnione szeregiem dokładnych danych przypisanie nie znanemu twórcy Piety ze Zvikova dalszych czterech rzeźb z drewna lipowego, pochodzących z tego samego terenu. Szczegółowy opis zabiegów przy usuwaniu dawnej konserwacji, uzupełnienia i konserwacja przy pomocy najnowszych metod konserwatorskich, polichromowanie i zabezpieczenie przed dalszym zniszczeniem. Wpływy i powiązania z szkołą wiedeńską rzeźby w drewnie.

P. Preis, *Poznámky k restaurovaným Reinеровым krajinaм na zámku Rožmberku (Uwagi o konserwacji krajobrazów Reinera na zamku w Rožmberku)* s. 239—244, 5 il. Ocena i omówienie twórczości V. V. Reinera, twórcy i klasyka krajobrazu bohaterkiego baroku czeskiego z I poł. XVIII w. Dokładna analiza techniki malarskiej, przebieg zabiegów konserwatorskich przy dwóch zapomnianych dziełach wielkiego artysty, przywrócenie im dawnej świetności.

Kronika

Siedemdziesięciolecie urodzin artysty narodowego J. Krohy, (vn), s. 244—245, 1 il. Z historii ochrony zabytków, (V. Ryneš), s. 246.

Współczesne problemy starego zamku (G. Balaša), s. 246.

Za i przeciw

Niszczenie malowidła ściennego w Królowym Dworze pod Berounem, użytkowanym na skład jarzyn. Uszkodzenie zabytkowego muru na „Gwieździe” na Białej Górze, dla skrócenia drogi. S. 247, 3 il.

Streszczenie całego numeru w języku niemieckim.

Zeszyt 9, stron 32, ilustracje.

L. Holčák — J. Petru *Šindelová krytina (Krycie gontem)*, s. 249—251, 3 il. Problem wytrzymałości dachów gontowych w obiektach zabytkowych i w skansenach. Gonty produkcji ręcznej wykazują trzykrotnie większą wytrzymałość i odporność. Zagadnienie zastępowania dachów gontowych eternitem lub karpiówką.

V. Jankovič, *Národní kulturná pamiatka v Banskej Štavnici (Pomnik kultury narodowej w Banskej Szczawnicy)* s. 252—255, 4 il. Jedenaście obiektów zabytkowych w Banskej Szczawnicy zostało poddanych konserwacji i przeznaczonych do użytkowania przez powstającą Akademię Górniczą i Leśną, założoną jako pomnik kultury narodowej.

F. Plachy, *Trestni a kárná opatreni v památkove péči (Przepisy prawne i karne w ochronie zabytków)*, s. 255—258. Szczegółowe omówienie ustaw i form prawnych dotyczących ochrony zabytków, obowiązków władz administracyjnych, użytkowników obiektów czy właścicieli oraz przepisów karnych w przypadkach niszczenia zabytków.

I. Šperling, *Obnova stukové vyzdoby Klementinum v Praze (Odnowienie dekoracji sztukarskiej w Klementinum w Pradze)* s. 259—262 4 il. W kompleksie budynków klasztoru jezuickiego Klementinum mieszczącym obecnie bibliotekę uniwersytecką przystąpiono do renowacji stiuków w refektarzu letnim budowanym w r. 1660. Przebieg prac konserwatorskich, powrót do dwóch barw: ciemniejszego tła i jaśniejszej sztukaterii. Ocena ostatecznych wyników po zakończeniu konserwacji całej dekoracji stiukowej letniego refektarza.

A. Kalina, *První pražská „drěvená a železná” dráha (Pierwsza „drewniana i żelazna” kolej praska)* s. 263—266 1 plan. W stulecie uruchomienia pierwszej kolei na terenie Czech artykuł omawia zabytkowe plany i fragmenty dawnej trakcji konnej następnie parowej przechowywane w technicznym muzeum narodowym.

Za i przeciw

Zle rozmieszczanie punktów świetlnych i lamp ulicznych przy obiektach zabytkowych s. 267 6 il.

Kronika

Osiemdziesięciolecie dr. J. Helferta, (H. Rokytá) s. 268.

Okręgowy aktwy pracowników ochrony zabytków w Usti n/ Labem (Lgr) s. 268—269.

Recenzje

Problem posadzek w pismach zagranicznych (L. Losos) s. 269—271.

„*Asáru-l-Islámi at-tárichijati fi-l-Ittichádi as-Sífijati ji*” (Zabytki architektury islamskiej w Związku Radzieckim) Teheran (B. Procházka) s. 271.

Streszczenie całego numeru w języku niemieckim.

Zeszyt 10, stron 32, ilustracje.

J. Muk, ml, *Dvě pražské raně středověké komunikace (Dwa praskie wczesnośredniowieczne trakty komunikacyjne)*, s. 273—276, 3 szkice. Rekonstrukcja dwóch traktów komunikacyjnych starej Pragi na podstawie zachowanych najdawniejszych planów miasta i budynków oraz istniejących „przejazdów” i „przechodów” w zabytkowych domach z wczesnego średniowiecza, jak również w oparciu o dawne księgi hipoteczne.

S. Šebek *Hygienické problémy vodního opěvnění v Nymburce (Problemy higieniczne fos wodnych przy zamku w Nymburku)*, s. 276—278. Mały dopływ wody do fos

powoduje osadzanie się i gnienie resztek i nieczystości, co z kolei zatruwa powietrze i sypca fosy. Autor przedstawia projekt radykalnego oczyszczenia fos, wyłączenia ścieków miejskich i uregulowania racjonalnego przepływu wody.

O. Šujanová, D. Maňková, *Mikrobiologické a klimatické podmienky v pamiatkove chránených objektoch na Slovensku (Warunki mikrobiologiczne i klimatyczne w obiektach pozostających pod ochroną na Słowacji)* s. 278—286 4 il. Obszerne tabele i zdjęcia mikroskopowe podają dane co do ilości i rodzaju bakterii zarówno w samych obiektach zabytkowych, jak i w otaczającym je powietrzu. Podają również przeciętne stany wilgotności, amplitudy temperatur itp.

J. Beneš — I. Puškár, *Ochrana lidové architektury v Polsku (Ochrona zabytków architektury ludowej w Polsce)*, s. 286—291, 9 il. Omówienie skarbów architektury ludowej w Polsce, ich konserwacji, przenoszenia najcenniejszych zabytków na tereny „skansenów” lub muzeów budownictwa ludowego czy wreszcie parków

etnograficznych. Liczne zdjęcia przedstawiają najpiękniejsze, starannie zachowane zabytki budownictwa wiejskiego, które — zdaniem autorów — przedstawiają bogaty zbiór unikatów przeróżnych stylów i rodzajów budownictwa wiejskiego.

Kronika

F. Navrátil, w sześćdziesięciolecie urodzin, (H. Rokyta), s. 292.

Dr. J. Pavel, w sześćdziesięciolecie urodzin, (H. Rokyta), s. 292—293.

Recenzje

„*Oesterreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege*”, Wiedeń. Omówienie szeregu roczników (V. Vinter) s. 293—299 13 il.

Novinky literatury spoločenské vedy umění — zapowiedź nowego pisma jakie będzie wychodziło od 1.I.64r., poświęconego sztuce i kulturze.

Streszczenie całego numeru w języku niemieckim.

J. Bulakowska

*

MALTECHNIK, TECHNISCHE MITTEILUNGEN FÜR MALEREI UND BILDPFLEGE. Wyd. Georg D. W. Callwey, München. Kwartalnik.

Rocznik LXIX (1963).

Zeszyt 1, stron 27, ilustracje.

H. Wohlfarth, *Frühmittelalterliche Maltechnik (Wczesnośredniowieczne techniki malarskie)*, s. 1—4. Omówienie techniki wykonywania podobrazii drewnianych malarstwa tablicowego XIII, XIV i XV w., oraz przygotowywania i nakładania gruntu pod malowidło i złączenie z podaniem receptur, sposobu obróbki i rozróżnieniem rodzajów i ilości warstw: kleju, płótna, gesso grosso, gesso sottile. Autor sugeruje stosowanie omówionego gruntu poza malarstwem włoskim tego okresu również przez malarzy francuskich, flamandzkich, holenderskich i niemieckich. Krótka wzmianka o gruntach, w których skład wchodzi kreda szampańska.

H. Tomaschek, *Picassos neuartige Sgraffiti in Barcelona (Nowy rodzaj sgraffita Picasso w Barcelonie)*, s. 4—9, 5 il. Dokładny opis techniki i metod pracy zastosowanych do realizacji transpozycji małego formatu rysunku Picassa na ściany zewnętrzne i wewnętrzne budynku „Colegio de Arquitectos” przy Plaza Nueva w Barcelonie, w wyniku których osiągnięto efekt sgraffita (użycie bazaltu jako czerni, wykonanie rysunku za pomocą strumienia piasku wytłaczanego pod ciśnieniem z dysz).

K. Wehlte, *Enkaustik-Malerei von Dräger-Mühlenpfordt (Malarstwo enkaustyczne Dräger Mühlenpfordt)*, s. 9—16, 7 il. Charakterystyka i ocena twórczości graficznej i malarskiej Anny Dräger-Mühlenpfordt. Wyczerpująco opisany warsztat pracy malarki, specjalizującej się w technice enkaustycznej.

K. Wehlte, *Justiervorrichtung für Röntgenaufnahmen von Gemälden (Przyrząd nastawiający do wykonywania rentgenowskich zdjęć malowideł)*, s. 17—20, 5 il. Uzasadnienie celowości zastosowania i opis konstrukcji, wykonania i zasady działania urządzenia stosowanego w Instytucie Technologii Malarstwa w Sztuttgarcie, ułatwiającego zaś manipulację przy zdjęciach rentgenowskich malowideł o dużych formatach, ułożonych poziomo.

—R., *Stuttgarter Rembrandt anerkannt (Sztuttgarcki Rembrandt rozpoznany)*, s. 21—22. Komunikat z Konferencji Komisji Technicznej odbytej w październiku 1962 r. w Brukseli — z podaniem jej składu osobowego — w sprawie autentyzmu obrazu (autoportret?) przypisywanego Rembrandtowi, a znajdującemu się w Muzeum w Sztuttgarcie. Przytoczony tekst doniesienia o wynikach prac Komisji, podanego w listopadzie 1962 r. na Konferencji Prasowej w Brukseli przez badeńsko-wirtemberskiego Ministra Kultury.

Verband Deutscher Gemälderestauratoren E. V. (UDGR), (Związek Niemieckich Konserwatorów Malowideł), s. 23. Sprawozdanie z obrad Zarządu z 10 i 11.XI.1962 r.

Wiadomości techniczne

Harte Kittmassen (Twarde masy do zakładania kitów), s. 23—24.

Z colloquium

Äthylglykol + Schellack (Glikol etylowy + szelak), s. 24.

Spiköl, Spieköl oder Spicköl (Spiköl, Spieköl albo Spicköl), s. 24.

Selen (Selen), s. 24.

Doniesienia z przemysłu

100 Jahre Schoenfeld-Farben (100-lecie F-my Schoenfeld-Farben), s. 25—26.

Krótkie wiadomości

Picasso invenit, Nesjar fecit, s. 26—27. Wzmianka dotycząca nowego rodzaju dekoracji sgraffitowej umieszczonej na budynku „Colegio de Arquitectos” w Barcelonie wykonanej wg rysunku Picassa przez Norwega C. Nesjar.

Sensation in Ostia (Sensacja w Ostii), s. 27. Dotyczy odkryć archeologicznych w Ostii.

Zeszyt 2, stron 27, ilustracje.

S. Deggeller, *Wismut, und die Geschichte der Wismutmalerei (Bizmut i historia malarstwa na bizmucie)*, s. 33—38, 5 il. Charakterystyka bizmutu z wymienieniem topografii dawniej eksploatowanych złóż. Historia poznania bizmutu i jego wydobycia. Geneza nazwy. Dane źródłowe.

J. Sutter, *Wismutmalerei und ihre Technik (Malarstwo na bizmucie i jego technika)*, s. 39—42, 3 il. Krótkie dane autobiograficzne odnoszące się do zainteresowań i działalności w zakresie malarstwa na bizmucie. Opis wykonywania malowideł z podaniem sposobu otrzymywania proszku bizmutowego metodą Prof. G. Buchnera, nakładania gruntu, bizmutu i farb stosowanych przez autora. Posłowie Redakcji: wzmianka o technice malarstwa na bizmucie opracowanej przez L. Bohring w Sztuttgarcie.

J. Scheel, *Plexiglas-Parkettierung für abnorm zerstörte Holztafeln (Parkiet z pleksiglasu dla szczególnie zniszczonych tablic drewnianych)*, s. 42—45, 2 il. Opracowana przez dr. P. Mora metoda zastosowania parkietu dla obrazu na tablicy drewnianej, w b. dużym stopniu zniszczonej, w wypadku konieczności nienaruszenia jej. Polega na zawieszeniu obrazu w metalowych ramach w które wpuszczono cienkie pręty metalowe, luźno umieszczone i przebiegające przez cylindry wykonane z pleksiglasu i przyklejone do podobrazia. Omówienie zalet opisanego parkietu.

Th. Brachert, *Absauganlage für gesundheitsschädliche Dämpfe und Gase im Restaurieratelier* (Instalacja ssąca do odprowadzania z pracowni konserwatorskiej par i gazów szkodliwych dla zdrowia), s. 45—47, 3 il. Autor, nawiązując do swego poprzedniego artykułu, publikowanego w „Maltechnik”, R. LXVIII (1962), z. 3, omawia rodzaj aparatury odprowadzającej szkodliwe dla zdrowia pary i gazy rozpuszczalników i preparatów stosowanych do konserwacji drewna. Podaje dokładny opis konstrukcji i działania oszklonego pojemnika dla umieszczania konserwowanych obiektów z możliwością manipulacji przy nich (zastosowanie otworów na ręce) z zainstalowanym w nim wyciągiem par i gazów. Zapewnia o bezpieczeństwie stosowanej aparatury, ostrzegając równocześnie przed niebezpieczeństwem wybuchu przy używaniu silnych koncentratów benzolowych.

H. Ruhemann, *Firnisabnahme als Problem* (Zdejmowanie werniksu jako problem), s. 47—48. Krytyka publikowanego w 4 zeszytu rocznika 1962 sprawozdania Georges'a o poruszonym w Rzymie problemie zdejmowania werniksu z malowidła. Autor zarzuca Georges'owi złe sformułowanie wypowiedzi Stolow'a, zmieniające jej sens i założenia, a odnoszące się do stosowania acetonu i alkoholu przy usuwaniu werniksu.

Wiadomości techniczne:

Mattfirnis (Werniks matowy), s. 48—49. *Lackmalerei auf Bildtafeln* (Malowanie lakami na podobrazjach tablicowych), s. 49—50.

Bemalung gusseisener Platten (Malowanie plaketek z lanego żelaza), s. 50.

Z colloquium

Schädlingsbekämpfung im Vacuumkessel (Zwalczanie szkodników w kotle próżniowym), s. 51.

Honorare für Restaurierungsarbeiten (Honoraria za prace konserwatorskie), s. 51. *Schellack bei Freskoabnahmen* (Zastosowanie szelaku przy zdejmowaniu fresku), s. 52. *Mattlack* (Lak matowy), s. 52.

Rissbildungen retuschieren (Czy retuszować rysy powstałe na malowidle)? s. 52.

Doniesienia z przemysłu

Schutz von Naturstein und Baustoffen mit Silex-Bautenschutz und Keim-Fixativ (Zabezpieczanie kamienia naturalnego i materiałów budowlanych za pomocą Silex'u i fiksatywy Keim'a), s. 52—53.

Literatura fachowa

R. E. Straub, *Über die Erhaltung von Gemälden und Skulpturen*, Zürich Stuttgart 1963, (H. Diggelmann), s. 53—54.

A. Theile, *Kunst in Afrika*, Stuttgart, (K. Wehlte), s. 54—55.

M. Hours, *Rembrandt*, „Bulletin du Laboratoire du Musée du Louvre”, 6 (1961), s. 3—43, il., (R. Straub), s. 55—56.

W. Dippel, *Neuartige Feuchtemessung in Holzrockenanlagen*, „Holztechnik”, 39 (1959), s. 47—48, il., (Straub), s. 56.

Krótkie wiadomości

—W—, *Grösstes Gemälde der Welt* (Największe malowidło świata), s. 57.

—W—, *Tübinger Rathaus ohne Sgraffiti* (Ratusz w Tubingen bez sgraffita), s. 57.

—W—, *Isenheimer Altar zurückgefordert*

(Przywrócony ołtarz w Isenheim), s. 58. —R—, *Index für Gemälde* (Indeks dla malowideł), s. 59.

—W—, *Hans-Thoma-Medaille für Anna Dräger-Mühlentfordt* (Medal Hans-Thoma dla Anny Dräger-Mühlentfordt), s. 59.

Zeszyt 3, stron 26, ilustracje.

R. E. Straub, *Retuschieren mit Kunstharzfarben* (Retuszowanie z zastosowaniem farb ze spoiwem żywicy sztucznej), s. 65—73, 2 il. Zestaw warunków, które winno spełniać spoiwo nadające się do stosowania przy retuszach malarskich. Krótkie omówienie zalet i wad dotychczas znanych spoiw. Przegląd literatury dotyczącej spoiw opartych na żywicach sztucznych, do wykonywania retuszy. Spośród już zbadanych autor rozpatruje jako godne polecenia: Acryloid B-27 (nazwa europejska „Paraloid”) kopolimer akrylowo-metakrylanowy rozpuszczalny w ksylenie, polioctan winylu rozpuszczalny w toluenie, policykloheksanon, jak AW2, MS2, MS2A rozpuszczalne w oleju terpentynowym i węglowodorach naftenowych (z podaniem firm produkujących). Określenie wymogów dla rozpuszczalników wymienionych żywic i omówienie kilku z nich. Opis sposobu sporządzania farb ze spoiwem, umieszczenia na paletcie, właściwości oraz metody zakładania retuszy. Podsumowanie i wykaz literatury przedmiotu.

K. Wehlte, *Sinopien als Fresko-Aufzeichnungen* (Sinopie jako szkicowe rysunki fresku), s. 73—83, 10 il. Zagadnienie wykonywania pomocniczych rysunków szkicowych — sinopii — we freskach z okresu XIII—XV w. we Włoszech. Autor na podstawie obserwacji malowideł freskowych w Pizie i Florencji wyklucza metodę wykonywania fresków na pergaminie w skali 1:1 a następnie przenoszenia ich na ścianę. Stwierdzenie istnienia pod warstwą intonaco rysunków wykonanych na szorstkim tynku arriccioato pozwala przyjąć za pewnik, że kompozycje ścienne były projektowane bezpośrednio na ścianie. Opis techniki wykonywania szkiców. Wyjaśnienie genezy nazwy „sinopia”. Sugestia wykonywania szkiców przez mistrza, malowidła przez uczniów, podnosi walor ich rangi artystycznej. Przytoczone przez autora argumenty potwierdzają przypuszczenie wykonywania szkiców techniką fresku mokrego, jakkolwiek nie wykluczają i fresku suchego. Konserwatorzy włoscy doceniając wartość szkiców zdjęli szereg malowideł z warstwą intonaco odstawiając je na stałe. W zakończeniu opis wykonywania fresku mokrego.

Wiadomości techniczne

Emulgieren von AW2-Harz (Emulgowanie żywicy AW2), s. 84.

Hinterglasmalerei (Malarstwo na szkle), s. 84.

Nachkleben von Ölmalereien (Lepienie się malowideł olejnych), s. 85.

Z colloquium

Rückseitenvermerke (Napisy na odwrociach obrazów), s. 86.

Schutz für Eichenholzsulptur (Zabezpieczenie rzeźby z drewna dębowego), s. 86.

„Selbst ist der Mann”, s. 86—87. Krytyka serii artykułów o problematyce konserwatorskiej, jakie ukazały się w piśmie „Selbst ist der Mann”. Wyd. Brink u. Härting GmbH, Hamburg—Grossflottbek. *Frischkasein* (Świeża kazeina) s. 87.

Recenzje

R. D. Buck, The use of moisture barriers on panel paintings, „Studies in Conservation”, 6 (1961), s. 9—20, il., (R. Straub), s. 87—88.

„Palette”, Zeitschrift, Sandoz AG., Basel, Schweiz., (W.), s. 88.

Krótkie wiadomości

Fachnormenausschuss Farbe in Karlsruhe (Wydział Norm Specjalistycznych Farb w Karlsruhe), s. 88.

R., *Internat. Farbenkongress Florenz* (Międzynarodowy Kongres o Problemach Farb we Florencji), s. 89—90. Sprawozdanie z Kongresu odbytego we Florencji w dniach od 2—7 maja 1963 r. zorganizowanego przez „Commission Internationale de l'Eclairage” (CIE).

R., *Der VDGR in Köln 1963* (VDGR w Kolonii 1963), s. 90. Komunikat o odbyciu się dorocznego zebrania Związku Niemieckich Konserwatorów Malowideł w Kolonii w dniach 23—26 maja 1963 r. *Gefährdetes Museumsgut* (Zagrożone zbiory muzealne), s. 90.

Zeszyt 4, stron 25, ilustracje.

A. M. de Wild, *Befestigungsmethoden von Malleinwand* (Metody umocowywania — napinania na krosna — płótna malarskiego), s. 97—102, 12 il. Omówienie w układzie chronologicznym rodzajów, materiału i typu umocnień płótna malarskiego do krosien — gwoździ, klamer i haków. Opis ręcznego przyrządu pneumatycznego (pistoletu), wstrzeliwującego pod ciśnieniem 4 atm. specjalnie przystosowane klamry poprzez płótno do krosna obrazu.

W. Brandt, *Keilrahmen abnormer Formen und Formate* (Ramy klinowe nietypowych kształtów i formatów), s. 103—107, 5 il. Przegląd kształtów dawniej i obecnie stosowanych krosien malarskich z dokładną analizą sposobu klinowania, zobrazowanego rysunkami technicznymi.

L. Bohring, *Wismut für heutiges Gestalten* (Bizmut w dzisiejszej twórczości), s. 107—112, 4 il. Dokładny opis eksperymentalnej pracy autora, w której jako tworzywa do realizacji współczesnej kompozycji plastycznej o formie płaskiego reliefu, użyto bizmutu. Wyczerpujące omówienie procesu technicznego uwzględnia: podobrazie, grunt, wykonanie rysunku przy zastosowaniu masy plastycznej „Molto-Fill”, rodzaj narzędzi, receptury składników, środków zabezpieczający powierzchnię wykonanego reliefu (żywica cykloheksanonowa AW2).

K. Wehlte, *Dank an Karl Baur* (Podziękowanie dla Karola Baur), s. 113—114, 1 il. st. *Professor Wehlte tritt in den Ruhestand* (Profesor Wehlte przechodzi w stan spoczynku), s. 114—115.

R., *Prof. Rolf E. Straub als Instituttleiter in Stuttgart* (Prof. Rolf E. Straub jako Kierownik Instytutu w Sztuttgarcie), s. 115—116.

R., *Dr. Thomas Brachert in Zürich* (Dr. Thomas Brachert w Zurychu), s. 116—117.

Wiadomości techniczne

Durchschlagen von Malölen (Przesikanie olejów z warstwy malowidła na odwrocie płótna), s. 117—118.

Z colloquium

Wundplasticum (Plastik do zabezpieczania ran), s. 118.

Giftige Lösemittel (Trujące rozpuszczalniki), s. 118.

Explosive Stoffe (Materiały wybuchające), s. 118.

Luftbefeuchter (Zwilżacz powietrza), s. 118—119.

Verband Deutscher Gemälderestauratoren (VDGR) (Związek Niemieckich Konserwatorów Malowideł). S. Jansen, *Studien und Arbeitstagung in Köln* (Studia i sesja ro-

bocza w Kolonii), s. 119—120. Sprawozdanie z przebiegu sesji odbytej w maju 1963 r. w Kolonii. Krótkie omówienie programu, problemów konserwatorskich i restauratorskich oraz prac, z którymi zapoznało się w ciągu 4 dni trwania sesji 38 jej uczestników. Między innymi referaty: E. Denninger, „Chemia w służbie dzieła sztuki”, H. Kisky, „Zadania ochrony nad zabytkami w Kolonii”, Dr. Mühlberg „Rzmyska Kolonia”, colloquium na temat zwalczania anobium z demonstracją zastosowania preparatów produkowanych przez I. G. Farbenfabrik Bayer-Uerdingen.

Doniesienia z przemysłu

Win-gel, ein neues thixotropes Malmittel für Ölmalerei (Win-Gel, nowy tiksotropowy środek malarski dla malarstwa olejnego), s. 120.

Literatura fachowa

Unsere Kunstdenkmäler, Nos Monuments d'Art et d'Histoire, I Nostris Monumenti Storici, Basel 1963.

Z. Medwecka

*

LES MONUMENTS HISTORIQUES DE LA FRANCE. Wyd. La Caisse Nationale des Monuments Historiques, Paris. Kwartalnik.

Rocznik 1963 (Nowa Seria, t. IX)

Zeszyt 1, stron 58, ilustracje.

Tytuł zeszytu: *La Restauration de la Coupole de l'Institut. La Chapelle du Collège des Quatre-Nations, 1662—1962* (Restauracja kopuły Instytutu. Kaplica Collège des Quatre-Nations, 1662—1962).

André Gutton, I. *Historique* (Rys historyczny). Budynek Collège des Quatre-Nations wzniesiono z fundacji kard. Mazarin wg projektu Le Vau z 1662 r. Budowa kaplicy, będącej ośrodkiem założenia, ukończona przed 1670 r. Nagrobek Mazarina, dłuta Coysevox, Le Hongre i J. B. Tuby, ustawiono w 1693 r. w kaplicy bocznej. Od 1806 r. gmach oddano Instytutowi Francji jako miejsce posiedzeń Akademii. Modyfikacje dla nowych celów przeprowadził Vaudoyer. W jej wyniku żaden element architektury Le Vau we wnętrzu budynku nie pozostał nienaruszony. W tym stanie gmach przetrwał do 1943 r., kiedy to sporządzono projekt zagospodarowania Instytutu.

II. *Restauration* (Restauracja). Założenia projektowe restauracji. Pierwszy projekt przewidywał przywrócenie formy pierwotnej, o funkcji przedsionka do nowej sali posiedzeń Akademii, usytuowanej na sąsiednim placu. Drugi projekt, zatwierdzony 1959, zasugerował stworzenie sali posiedzeń w oprawie pierwotnej kaplicy Le Vau. Badania wykazały: podniesienie poziomu posadzki, podział na części przedsionka, transeptu i kaplic bocznych, zbudowanie pozornej kopuły obniżającej część centralną i stropu podtrzymującego galerię orkiestry, usunięcie lub przemieszczenie rzeźb, laicyzację dekoracji budynku w myśl założeń Rewolucji.

III. *Documents d'études* (Dokumenty, na których oparto studia). Charakterystyka materiałów, ujętych w grupy odpowiadające czterem projektom Le Vau, oraz obejmujących kilka rysunków detali. Celem studiów było stworzenie projektu sali, odpowiadającej charakterowi posiedzeń Instytutu Francji i recepcji akademickich, a zarazem nawiązującej do dawnej formy Le Vau o pierwotnym założeniu mauzoleum.

IV. *La restauration proprement dite* (Właściwa restauracja). Szczegółowe sprawo-

zdanie z prac przy restauracji i adaptacji wnętrza kaplicy. Jako zasadę przyjęto odwołanie architektury Le Vau, usunięcie wszystkich przeróbek późniejszych. Zrekonstruowano latarnię kopuły głównej i bocznej. Nie odtwarzano ołtarzy, rzeźb, dekoracji malarskiej, inskrypcji. W oparciu o liczne przekazy ikonograficzne restytuowano grobowiec Mazarina. Prace adaptacyjne objęły: założenie ogrzewania powietrzem z posadzki, ulepszenie akustyki, wyposażenie w fotele i ławki, wmontowanie szkieł witrażowych w okna, częściowo wg zachowanych wzorów.

Zeszyt 2, stron 51, ilustracje.

Jean — Pierre Paquet, *Les tracés directeurs des plans de quelques édifices du domaine royal au Moyen Âge* (Wykresy wzorcowe rzutów kilku budowli królewskich w średniowieczu). Wychodząc z analizy rzutu kościoła w Rhuis (XI w.), autor przedstawia swoje poszukiwania systemu modularnego, rządzącego kompozycją architektoniczną budowli sakralnych. Uwzględniając praktykę budowlaną średniowiecza (przenoszenie w skali rysunków w teren), wywodzi go z najprostszych figur geometrycznych: trójkąta Pitagorasa i zbudowanego na tej zasadzie kwadratu, będącego podstawą siatki szachownicowej, oraz rombu utworzonego z ukośnych przeciwprostokątnych. Z podziałów szachownicy wyprowadza „stopę dzieła“, właściwą danej budowli, różną od ówczesnych miar publicznych, a ż niej „laskę“. Wniosek: powszechne stosowanie przez budowniczych wykresów wzorcowych — siatek modularnych, decydujących o jedności skali i rytmie architektury obiektu, udowodniony w dalszym ciągu na podstawie badań rzutów kościołów Saint-Lazaire w Voisinlieu (XII w.), Saint-Étienne w Beauvais (etap romański i gotycki), katedry w Reims, Paryżu, Bourges i Chartres, kościoła Notre-Dame du Havre (pocz. XVII w.) Saint-Genner-de Fly.

Jacques Dupont, *La Bâtie d'Urfé. Aménagements récents* (La Batie d'Urfé. Najnowsze prace). Dzieje budowy zamczku o założeniu z XV w. Zasadniczym etapem była przebudowa renesansowa ok. poł. XVI w. przez Claude d'Urfé przy pomocy miejscowego muratora Antoine Jouillyon. Objęła ona system obronny, fasadę pd., wzniesienie galerii arkadowej na dziedzińcu na wzór pałacu de la Ragione w Weronie, oraz kaplicy i „groty“ (wg Agostino Veneziano). Sprawozdanie

z prac restauracyjnych prowadzonych od 1922, dotyczących głównie wnętrza, omówienie rewindykowanych elementów wyposażenia (pertrakcje o zwrot boazerii kaplicy znajdujących się w Metropolitan Museum w N. Yorku).

C. Jacquot, *Une légende absurde: les charpentes en châtaignier* (Absurdalna legenda: konstrukcje ciesielskie z drewna kasztanowego). Zaprzeczenie rozpowszechnionej tezy o stosowaniu drewna kasztanowego w zabytkowych konstrukcjach ciesielskich północnej Francji. Argumenty historyczne i techniczne, poparte badaniami porównawczymi przekrojów wzdłużnych i poprzecznych drewna kasztanowego i dębowego, pozornie podobnych, lecz różniących się zasadniczo zwłaszcza w układzie radialnym włókien.

Mathieu Méras, *Les découvertes archéologiques récentes a l'abbaye de Moissac*. (Niedawne odkrycia archeologiczne w opactwie Moissac). Relacja z prac wykopaliskowych prowadzonych w 1962. W prezbiterium kościoła odkryto fragmenty mozaikowej posadzki o bordiurze z pocz. XII w., z centralną rozetą złożoną z wtórnie użytych kawałków marmuru. Sondaż ukazał grób z zabytkami złotnictwa. W murze sali kapitułarza odnaleziono trzy kapitele romańskie z dekoracją roślinną i motywem orłów, z 2 poł. XII w.

Kronika

Nekrologi

Zmiany stanowisk, nominacje, odznaczenia honorowe

Lista nieruchomości sklasyfikowanych jako zabytki w r. 1962.

Zeszyt 3, stron 71, ilustracje.

Tytuł zeszytu: *Simone Martini à Avignon* (Simone Martini w Awinionie). J. Dupont, *Avant-propos* (Przedmowa). Omówienie założeń ekspozycji zespołu fresków Simone Martini z portalu katedry Notre-Dame-des-Doms w Avignon, przeniesionych na ruchome podłoże i udośćpniionych publiczności na wystawie w hôtel Sully w Paryżu. Postulat utrzymania w hotel Sully tradycji czasowych wystaw konserwatorskich, obrazujących przeprowadzane w Paryżu prace nad obiektami z terenu całej Francji.

F. Enaud, *Les fresques de Simone Martini à Avignon* (Freski Simone Martiniego w Avinionie). Freski Simone Martiniego w tympanonach portalu głównego katedry

Notre-Dame-des-Doms, przedstawiając Marię z Dzieciątkiem w otoczeniu aniołów i fundatora oraz Chrystusa błogosławiącego, powstały w latach 1340—44 na zlecenie kardynała Stefaneschi. Autor studium w oparciu o liczne przekazy historyczne i ikonograficzne podaje historię malowideł i charakteryzuje zniszczenia, jakim uległy z biegiem czasu. Opis badań stanu zachowania oraz motywów decyzji przeniesienia malowideł na ruchome podłoże — płótno. Ogólna charakterystyka zabiegu przenoszenia, którego podstawowym efektem było rozdzielanie malowideł na kilka warstw: pierwszy szkic ugiem i synopią wykonany bezpośrednio na murze, rysunek synopią na pierwszej warstwie zaprawy, oraz od jednej do kilku warstw opracowania końcowego. Na podstawie badań stratygrafii autor analizuje szczegółowo technikę malarską Simone Martiniego. W konkluzji próba oceny fresków i synopii awiniońskich na tle twórczości Martiniego i podkreślenie ich znaczenia dla malarstwa europejskiego XIV w.

Zeszyt 4, stron 47, ilustracje.

(Od redakcji), Jean Verrier. Wspomnienie pośmiertne.

C. Waldschmidt, *La restauration de la colonne de la Grande Armée (Restauracja kolumny Wielkiej Armii)*. Historia budowy pomnika (1808—43) w Wimille, w dep. Pas-de-Calais. Opis zniszczeń i sprawozdanie z prac konserwatorskich prowadzonych w latach 1954—62.

T. Imbert, *L'Abbaye de Villesalem (Opactwo w Villesalem)*. Informacja o zakupieniu przez państwo w r. 1962 zespołu budynków opactwa, składającego się z kościoła romańskiego z lat 1130—40 i budynku klasztorowego z XVIII w. Obiekt ten silnie zniszczony w XIX w., sklasyfikowany jako zabytek w 1913, po wielu przeszkodach natury prawnej i ekonomicznej uzyskał wreszcie warunki prawidłowej konserwacji i użytkowania, które pozwoliły na zachowanie cennego przykładu architektury romańskiej z terenu Poitou.

S. Pressouyre, *Un ensemble néo-classique à Port-Vendres (Zespół neoklasycystyczny w Port-Vendres)*. Dzieje urbanistycznego założenia portu i miasta Port-Vendres, zaprojektowanego przez architekta De Wailly, realizowanego w latach 1772—89. Analiza wariantów projektów

oraz późniejszych przekazów ikonograficznych w zestawieniu ze stanem aktualnym, który ukazuje jedynie szczątki, oryginalnego w swej formie, układu placu królewskiego, zw. „Ensemble de l'Obélisque”.

Kronika

Nekrologia

Lucien Salles (1868—1963).

Odnaczenia honorowe

Klasyfikacja zabytków (Sainte Mon-dane dep. Dordogne, Château de Fénelon, Semur-en-Auxois dep. Côte d'Or, Hôte, de Chassey, Toulouse dep. Haute-Garonne Château de Reynerie).

Bibliografia

P. Deschamps, M. Thibout, *La peinture murale en France au début de l'époque gothique*. De Philippe Auguste à la fin du règne de Charles V (1180—1380), 1963. (R. Planchenault).

M. Zdzitowiecka

*

DEUTSCHE KUNST UND DENKMAL-PFLEGE. Wyd. Vereinigung der Landesdenkmalpfleger in der Bundesrepublik Deutschland, München—Berlin. Ukazuje się dwa razy w roku.

Rocznik XXI (1963).

Zeszyt 1, stron 100, ilustracje.

K. Fischer, *Wiederaufbau der Bayerischen Staatsoper des Nationaltheaters zu München (Odbudowa Bawarskiej Opery Państwowej Teatru Narodowego w Monachium)*, s. 1—18, 21 il. Charakterystyka problematyki odbudowy wczesnoklasycystycznego budynku opery, przedstawiona przez jednego z głównych projektantów i kierowników budowy jako przyczynek do dyskusji nad zagadnieniem rekonstrukcji. Zawiera, oprócz wprowadzenia w historię i problematykę architektoniczną obiektu, omówienie kolejnych etapów rozwoju koncepcji jego odbudowy—od pierwszych projektów wstępnych, nie liczących się z zachowaniem elementów zabytkowych, aż po ostateczny projekt stworzenia nowoczesnego funkcjonalnie budynku, przy zachowaniu, względnie odtworzeniu historycznego charakteru jego sylwetki i wnętrza przeznaczonych dla publiczności. Ukazawszy warsztat projektanta, uwzględniającego materiały archiwalne i wszechstronne konsultacje, autor przedstawia przebieg realizacji projektu, ujawniając wiele szczegółów dotyczących prac konserwatorsko-budowlanych, dekoratorskich i związanych z wyposażeniem.

H. Feldtkeller, *Der Friedrichsplatz in Kassel und der Bau des Bilka-Kaufhauses (Plac Fryderyka w Kassel i budowa domu towarowego firmy „Bilka,“)*, s. 19—30, 17 il. Omówienie urbanistycznego i architektonicznego aspektu problematyki konserwatorskiej powstałego w k. XVIII w. placu na tle analizy jego pierwotnego rozplanowania i kolejnych przekształceń.

Charakteryzując powojenne usiłowania, zmierzające do częściowej likwidacji narosłych zniekształceń przy okazji usuwania bardzo poważnych zniszczeń wojennych, artykuł poświęca dużo uwagi zrealizowanej ostatnio budowie domu towarowego, który w nowoczesnej, monumentalnej bryle zawarł charakterystyczne elementy ruiny jednego z zabytkowych pałaców, tworząc jednocześnie akcent nawiązujący do pierwotnej koncepcji przestrzennej placu.

W. Bertram, *Die Innenrestaurierung der Benediktinerklosterkirche Weltenburg in den Jahren 1960—1962 (Konserwacja wnętrza kościoła w klasztorze benedyktyńskim w Weltenburgu w latach 1960—1962)*, s. 31—49, 12 il. Oparta na sprawozdaniach wykonawców relacja z przebiegu prac konserwatorskich, mających na celu usunięcie zniszczeń i zniekształceń wnętrza będącego jednym z głównych dzieł braci Asam. Zawiera szczegółowy opis prowadzonych (tradycyjnymi na ogół metodami) prac, które drogą odkrywek i niewielkich rekonstrukcji dążyły do przywrócenia pierwotnego charakteru wnętrza, do najdrobniejszych detali kolorystyki, dekoracji sztukatorskiej i wyposażenia architektonicznego włącznie.

E. Borgardt, W. Teuchert, *Tagung der deutschen Denkmalpfleger (Zjazd konserwatorów niemieckich)*, s. 50—73, 17 il. Obszerne, problemowe sprawozdanie z przebiegu zjazdu, połączonego ze zwiedzaniem będących w toku lub ostatnio zakończonych realizacji konserwatorskich na terenie prowincji Rheinland—Pfalz (m.i. Moguncja, Wormacja, Speyer, Oppenheim, Oranienstein, Nassau) Na plan pierwszy bardzo różnorodnej problematyki, sprawozdanie wysuwa żywo dyskutowane zagadnienia kolorystyki średnio-wiecznych budowli sakralnych, konserwacji architektury o znaczeniu regionalnym

oraz adaptacji zamków i rezydencji do nowych celów społecznych.

H. Kreisel, *Tagung der Österreichischen Denkmalpfleger (Zjazd konserwatorów austriackich)*, s. 74—84, 11 il. Wyczerpujące sprawozdanie z obrad zjazdu i przebiegu połączonego z nim objazdów zabytków prowincji Tyrol. Podany w streszczeniu obszerny referat wstępny akcentuje głównie zagadnienia utrzymania i zagospodarowania obiektów, które utraciły swą pierwotną funkcję, obrony zabytkowych układów przestrzennych przed zniekształceniem przez wymagania współczesnej gospodarki i komunikacji, zachowania zabytkowego charakteru osiedli, ochrony krajobrazu i walki z wywozem zabytków, zwłaszcza sztuki ludowej. Referat poświęca dużo uwagi sprawom niedostatecznej współpracy władz, nieuregulowanych zagadnień prawnych i brakowi propagandy ochrony zabytków. Omówienie objazdu zawiera, oprócz rozwinięcia też referatu w konfrontacji ze zwiedzanymi zabytkami, wiele uwag dotyczących konserwacji malarstwa, walki z wilgocią, wykopalisk archeologicznych itd.

H. Breyer, *Physik im Dienst der Architektur, der Bautechnik und der Denkmalpflege (Fizyka w służbie architektury, techniki budowlanej i ochrony zabytków)*, s. 85—91, 2 tabele. Ciekawy i przekonujący udokumentowany artykuł stanowi pierwszą chyba próbę przeciwstawienia się powszechnie panującemu pogładowi, że przyczyną zniszczeń zabytkowej substancji budowlanej są procesy chemiczne. Powołując się na obszerną literaturę i opierając się na własnych obserwacjach i doświadczeniach, autor stawia tezę, że głównym powodem destrukcji materiałów budowlanych są skutki procesów fizycznych zachodzących w związku z wahaniami stopnia nasycenia substancji wodą, w połączeniu ze zjawiskiem jej zamarzania i rozmarzania.

Recenzje

C. Grommelt, C. H. von Mertens, *Das Dohnasche Schloss Schlobitten in Ostpreussen*, Bau und Kunstdenkmäler des Deutschen Ostens, Reihe B, Band 5, Stuttgart, 1962, (A. Horn), s. 92.
M. Beek — Goelich, *Die mittelalterlichen Kirchengestühle in Westpreussen und Danzig*, Bau und Kunstdenkmäler Deutschen Ostens, Reihe B, Band 4, Stuttgart 1961, (A. Gebessler) s. 92—93.
A. Strobl, *Das K. K. Waffnenmuseum im Arsenal*, Graz—Köln, 1961, (A. von Reitzenstein) s. 93—94.
Mitteilungen des Oberhessischen Geschichtsvereins. Band 44 Festgabe für Christian Rauch, Giessen 1960, (W. Haas), s. 94—95.
Forschungen zur Geschichte der Bau und Kunstdenkmäler in Bremen, Band 1—3, Bremen 1960, (A. Horn), s. 95.
C. Tillman, *Lexikon der Deutschen Burgen und Schlösser*, Band 1—4, (W. Meyer), s. 95—96.
J. A. Hedvall, *Chemie im Dienste der Archäologie, Bautechnik, Denkmalpflege*, Göteborg 1962, (H. Roggenkamp), s. 96—97.

Nekrologia

Oskar Karpa (zm. 2.XI.1963) wspomnienie pośmiertne, (H. Reuther), s. 98—99.
Emerytura i nominacja, s. 99—100.

Zeszyt 2, stron 52, ilustracje.

R. Stein, *Der Wiederaufbau der Stadtwaage zu Bremen (Odbudowa wagi miejskiej w Bremie)*, s. 101—110, 12 il. Historia budowy i analiza formalna dzieła Lüdera von Bentheim, które uznawane jest za czołowy zabytek architektury świeckiej k. XVI w. i ważny pomnik historii miasta, stanowią podstawę do przedstawienia problematyki konserwatorskiej w związku z jego odbudową. Najistotniejszym zagadnieniem jest tu sprawa odbudowy całkowicie zniszczonej elewacji tylnej, która w

udokumentowanej archiwalnie fazie istnienia nie miała wartości zabytkowej. Odzucając szereg skrajnie nowoczesnych propozycji, zrealizowano projekt autora artykułu, który daleki od dosłowności historyzmu, respektował jednak współczesne dacie powstania obiektu materiały i zasady kształtowania bryły architektonicznej.

H. Kreisel, *Die Farbgebung des Äusseren alter Bauwerke (Kształtowanie kolorystyki strony zewnętrznej starych budowli)*, s. 111—136. Artykuł stanowi pierwszą próbę rekapitulacji współczesnego stanu wiedzy na temat sposobu barwienia architektury i podsumowuje wiążącą się z tym zjawiskiem problematykę konserwatorską. Po zwięzłym przedstawieniu rozwoju zainteresowań tą dziedziną i charakterystyce przebiegu dotychczasowych badań, autor omawia pokrótce zagadnienia konserwatorskie ze szczególnym uwzględnieniem sprawy odnawiania, względnie rekonstrukcji dawnego wystroju barwnego zabytkowych fasad, opowiadając się za jego odtworzeniem nawet w wypadku braku dokumentacji stanu pierwotnego. Następnie, uwzględniając zależność od budulca różnice, artykuł sygnalizuje na podstawie bogatego materiału naukowego szereg charakterystycznych cech zasad kompozycyjnych i techniki wykonywania, rozwiązań kolorystycznych w poszczególnych okresach dziejów architektury. Obszerny aneks zawiera wyciąg z wcześniejszych prac poświęconych temu tematowi.

Recenzje

M. Baur, F. Mielke, *Potsdam wie es war*, Berlin 1963, (H. Kreisel), s. 143.

A. Weissenbäck, J. Pfundner, *Tönendes Erz, Die abendländische Glocke als Toninstrument und die historischen Glocken in Oesterreich*, Graz—Köln 1961, (S. Thurm) s. 143—145.

P. E. Schramm, *Sphaira-Globus-Reichsapfel*, Stuttgart 1958, (T. Rensing), s. 145.

R. Bohlender, *Dom und Bistum Speyer, Eine Bibliographie*, Pfälzische Arbeiten zum Buchwesen und zur Bibliographie, Heft 5, Speyer 1963, (W. Haas), s. 145—146.
G. Lesky, *Barocke Embleme in Vorau und anderen Stiften Oesterreichs*, Graz 1963, (Dambeck), s. 146.
E. Frodl-Kraft, *Gotische Glasmalereien aus dem Kreuzgang in Klosterneuburg*, Klosterneuburg 1963, (E. von Witzleben), s. 146—147.
H. D. Ingenhoff, *Die Meister von Sigmaeringen — Die Malerfamilie Stüb aus Veringenstadt*, Stuttgart 1962, (A. Salm), s. 147—149.
K. Garas, *Franz Anton Maulbertsch 1724—1796*, Wien 1960, (T. Breuer), s. 149—150.
P. Schoenen, *Johann Joseph Couven*. Düsseldorf br. (H. Kreisel), s. 150—151.

Sprawozdania

Bornheim, *Besprechungen der Mitglieder der Vereinigung der Landesdenkmalpfleger in der Bundesrepublik Deutschland in Mainz am 22. Januar und in Wiesbaden am 20. März 1964 (Konferencje członków Zrzeszenia Krajowych Konserwatorów Zabytków Niemieckiej Republiki Federalnej odbyte 22 stycznia w Moguncji i 20 marca 1964 w Wiesbadenie)*, s. 151—152. Sprawozdanie z konferencji odbytej przy udziale delegatów Zrzeszenia Konserwatorów, przedstawicieli władz państwowych i reprezentantów niemieckiej komisji UNESCO w sprawie realizacji zaleceń zawartych w pismach okólnych UNESCO CL/1583, CL/1631 dotyczących propagandy idei ochrony zabytków. Druga część sprawozdania dotyczy konferencji w sprawie nowej ustawy o ochronie zabytków w prowincji Baden—Württemberg.
Uzupelnienie sprawozdania ze zjazdu konserwatorów zabytków w Austrii, zamieszczonego w poprzednim zeszycie, s. 152.

M. Arsyński

*

BULLETIN DU LABORATOIRE DU MUSÉE DU LOUVRE, dodatek do „Revue du Louvre”. Wyd. Conseil des Musées Nationaux, Paryż. Ukazuje się raz w roku.

Rocznik VIII (1963), stron 60, ilustracje.

M. Hours, *Quelques tableaux de Delacroix sous les rayons x (Kilka obrazów Delacroix pod rentgenem)*, s. 4—19, 15 il. Publikacja fotografii i rentgenowskich zdjęć kilku obrazów Delacroix wraz z komentarzem. Autorka stwierdza, że studium radiogramów pozwala szczegółowo prześledzić rozwój techniki Delacroix oraz doskonalenie kompozycji. Mistrzostwo techniki dzieł powstałych w okresie 1835—42 związane jest z dojrzałością kompozycji, przypominających sposobem wypowiedzi malarstwo Rembrandta.

M. Hours, *Triptyque de la Vierge Gloireuse (Tryptyk M. B. Chwalebnej)*, s. 20—40, 17 il.

Wyniki badań radiograficznych i w podczerwieni tryptyku M. B. Chwalebnej z kaplicy kanoników kolegiaty de Moulins, autora zwanego Mistrzem z Moulins. Badania pozwoliły na określenie stanu zachowania i techniki wykonania tryptyku. Studium porównawcze badań tryptyku z badaniami 3-ch obrazów tego samego autora ze zbiorów Luwru, opublikowane w „Art de France”, nr. 3, rozstrzygnęło sprawy autentyczności dzieła.

M. Hours, *Rapport sommaire sur la construction et l'utilisation d'un container spécial destiné au transport de la „Joconde” (Zwięzłe sprawozdanie o budowie i użytkowaniu specjalnego zasobnika przeznaczonego do transportu Mony Lizy—„Giocondy”)*, s. 44—51, 7 il. Do przewozu Mony Lizy wykonano z aluminium i ekspandowanego polichloru winylu zasobnik o wymiarach 130×101×50 cm, ścianach grubości 15 cm. i wadze 80 kg. Wieko zamykane na 2 różne zamki uszczelniono wkładkami z pianki kauczukowej. Zasobnik przez 8 dni pod-

dano działaniu przemiennej temperatury i wilgotności. (temp. —5 — +25°C., wilgotność 35—75%). Zainstalowany we wnętrzu samopiszący termohydrograf zarejestrował wahania temperatury w granicach 3—4°C i odpowiednio minimalne zmiany wilgotności.

S. Delburgo, *Développement récent de l'activité du Laboratoire (Najnowszy rozwój działalności laboratorium)*, s. 53—60, 9 il. Omówienie ciekawych studiów przeprowadzonych przez Laboratorium Muzeum Luwru w okresie sprawozdawczym. Autorka opisuje badania nad ceramiką przeprowadzone przy pomocy pieca gradientowego, pomiary wzrostu temperatury powierzchni obrazów oświetlonych do fotografii, utworzenie pracowni spektrograficznej laboratorium oraz badania chemiczne farb obrazu Villot'a wg Delacroix — Śmierć Sardanapala.

J. Lehmann

SOOBSZCZENIJA. Wyd. Ministerstwo Kultury S.S.S.R. Wsiesojuznaja Centralnaja Nauczno-Issledowatelskaja Laboratorija po Konserwacji i Restawracji Muzejnych Cennostej (WCNILKR) Moskwa. Wydawnictwo ciągle nieperiodyczne.

Dodatek I.

Wypusk 1 (1963), stron 123, wypusk 2 (1963), stron 113. Dodatek I „Soobszczenij” WCNILKR jest wspólną z Radzieckim Komitetem ICOM’u publikacją tłumaczenia na język rosyjski materiałów konferencji komitetu laboratoriów muzealnych i komisji konserwacji malarstwa ICOM odbytej w Barcelonie w dniach 2—8. października 1961 r. Materiały obejmują referaty indywidualne, omawiające zagadnienia badań warstwy malarskiej, praktycznych sposobów oczyszczania zabytkowych tkanin badań chemizmu plam na zabytkach z papieru restauracji rękopisów i miniatur porównanie 3 metod badania sztucznego starzenia papieru, referaty zbiorowe, sumujące wyniki ankiet na temat konserwacji zabytków metalowych, konserwacji zabytków kamiennych, stosowania materiałów syntetycznych w konserwacji zabytków oraz teksty uchwał poszczególnych komisji i plenum konferencji.

Tom 8 (1963) 100 stron ilustracje.

Przekład z języka angielskiego na rosyjski pierwszej części książki dra H. J. Plenderleitha, dyrektora Międzynarodowego Centrum Badań i Studiów Konserwacji i Restauracji Dóbr Kultury w Rzymie, byłego dyrektora laboratorium badawczego British Museum w Londynie p.t. *The Conservation of Antiquities a. Works of Art* wydanej w 1956 r. Redaktor przekładu prof. S. A. Zajcewa. W przedmowie redakcja poleca pracę H. J. Plenderleitha jako podręcznik i informator dla pracowników muzeów i archeologów oraz praktyczny poradnik dla konserwatorów. W 8-mym tomie Soobszczenij zamieszczono przekład 3-ch pierwszych rozdziałów omawiających kolejno materiały, ich właściwości fizyczne i chemiczne, metody obróbki, procesy niszczenia zabiegi konserwatorskie i ochronę zabytkowych przedmiotów ze skóry papirusu,

pergaminy, papieru oraz rycin, rysunków i rękopisów. Wstęp omawia oddziaływanie środowiska na stan zachowania dzieł sztuki, zmiany wilgotności i temperatury w pracach wykopaliskowych, zmiany wilgotności w muzeum, mikroklimat muzealny, wpływ zanieczyszczeń atmosfery oraz sprawę ochrony cech autentyczności zabytków.

Tom 9 (1963), 100 stron, ilustracje.

W przedmowie tomu 8 „Soobszczenij” zapowiedziano wydanie przekładu książki H. J. Plenderleitha, *The Conservation of Antiquities a. Works of Art* w czterech kolejnych tomach (zeszytach). Pierwszą część omawiającą materiały organiczne, a składającą się z 7 rozdziałów umieszczono w 8 i 9 tomie Soobszczenij. Tom 9 zawiera **przekład rozdziałów IV—VII**, poświęconych surowcom, własnościom fizycznym i chemicznym, metodom obróbki, procesom niszczenia, zabiegom konserwatorskim i ochronie zabytkowych tkanin, wyrobów z drewna, z kości zwykłej i słoniowej, obiektów malarstwa sztalugowego.

J. Lehmann

Tłumaczenia francuskie do nr 4—1964 wykonała
Aleksandra Żaryn

OPRACOWANIE GRAFICZNE — MARIA LEBIEDZKA

Nakład 1250 egz. Objętość arkuszy wyd. 16, druk. 10,5 + 4 ark. wkł. Papier ilustr. III kl. 120 g 61 × 86. Oddano do składu w październiku 1964 r. Druk ukończono w kwietniu 1965 r.